

Regionálne terénne pracovníčky z Ukrajiny v bratislavských školách

Vyhodnotenie programu na podporu začlenenia
žiakov a žiačok z Ukrajiny v základných školách

Alexandra Ostertágová, Michal Rehúš

Odborné konzultácie: Alena Faragulová, Viktor Križo, Zuzana Krnáčová,
Jana Lednická, Alla Plotnikova

Centrum vzdelávacích analýz, Bratislava, 2023

Obsah

Obsah.....	2
Úvod	1
Začleňovanie detí z Ukrajiny do vzdelávania na Slovensku.....	3
O programe terénnych pracovníčok z Ukrajiny.....	4
Metódy a priebeh zisťovania	6
Zapojené osoby	7
Zamestnankyne a zamestnanci škôl	7
Rodičia detí z Ukrajiny	8
Žiaci a žiačky z Ukrajiny	10
Výsledky.....	11
Spolupráca terénnych pracovníčok s komunitou školy.....	11
Informovanosť o pôsobení terénnych pracovníčok	11
Spolupráca s terénnymi pracovníčkami	14
Hodnotenie pôsobenia terénnych pracovníčok	19
Ďalšie potreby škôl a rodičov	28
Ako vidia podporu terénnych pracovníčok deti	31
Celkové hodnotenie hodín s terénnou pracovníčkou	31
Hodnotenie organizácie hodín počas vyučovania	33
Ako sa deti cítia v škole.....	34
Záver a odporúčania	35
Literatúra	37

Úvod

Táto správa predstavuje čiastkové vyhodnotenie fungovania programu psychosociálnej podpory pre žiačky a žiakov z Ukrajiny na vybraných základných školách v Bratislave. Program realizuje Inklucentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania (Inklucentrum) v spolupráci s Centrom poradenstva a prevencie Bratislava III (CPP Bratislava III), v ktorom pôsobí aj špecializovaný tím podpory pre Ukrajinu¹.

Od januára 2023 navštevujú školy s vysokým zastúpením detí z Ukrajiny terénne pracovníčky. Tieto pracovníčky realizujú s deťmi z Ukrajiny, ktoré utiekli pred vojnou, aktivity zamerané na psychosociálnu podporu a zvládnutie náročnej životnej situácie a traumatizujúcich skúseností.

Ide o pedagogičky, psychologičky či sociálne pedagogičky, ktoré pochádzajú z Ukrajiny, ovládajú ukrajinčinu a od Inklucentra aj CPP Bratislava III dostávajú supervíziu, odborné vedenie a potrebné vzdelávanie. Okrem práce s deťmi pôsobia terénne pracovníčky v školách aj ako spojka medzi deťmi, personálom školy a rodičmi.

V januári 2023 sa do programu zapojilo prvých desať škôl a na konci školského roka v júni 2023 už bolo zapojených pätnásť škôl. V jednej z týchto škôl sa podarilo pre deti cudzincov zabezpečiť aj externú kvalifikovanú výučbu slovenčiny ako druhého, resp. cudzieho jazyka. Keďže ide len o jednu školu, získané údaje z tejto školy nie je možné spoľahlivo vyhodnotiť. V predkladanej správe sa tak venujeme najmä školám, v ktorých pôsobia len terénne pracovníčky z Ukrajiny².

Program terénnych pracovníčok vznikol na základe viacerých analýz, ktoré sme od vypuknutia vojny proti Ukrajine realizovali v Centre vzdelávacích analýz (CVA). Dôležité bolo najmä hĺbkové kvalitatívne zisťovanie v deviatich bratislavských školách, na ktorom sme spolupracovali s odborníčkami a odborníkmi z Inklucentra a CPP Bratislava III (Ostertágová, Faragulová, Rehúš, 2023)³. Analýzy poukázali na to, že školám na Slovensku akútne chýba podpora pri začleňovaní žiakov a žiačok z Ukrajiny, a to v oblasti samotného vzdelávania (jazykové kurzy, úprava učebného plánu, doučovanie), ale aj v psychosociálnej oblasti a v oblasti podpory sociálneho začlenenia.

Program terénnych pracovníčok z Ukrajiny v školách tak priamo reaguje na zistené potreby škôl aj samotných detí z Ukrajiny. Keďže ide o opatrenie, s ktorým podľa dostupných informácií nemáme na Slovensku skúsenosti, rozhodli sme sa pozrieť na to, ako program funguje. Tieto informácie môžu pomôcť samotným realizátorom projektu tým, že upozornia na potenciálne riziká alebo slabé stránky realizácie opatrenia v praxi. Zároveň vyhodnotenie slúži ako dokumentácia jedinečného programu na podporu žiakov a žiačok utekajúcich pred vojnou. Toto vyhodnotenie tak môže byť nápomocné v prípade, že by sa štát alebo iné inštitúcie a organizácie rozhodli zaviesť podobný program aj v ďalších školách, a to napríklad aj pri začleňovaní iných skupín detí v riziku.

¹ Informácie dostupné na: <https://psychologickecentrum.sk/tim-podpory-pre-ukrajinu/>

² Výnimkou je analýza vnímania opatrenia žiačkami a žiakmi. Kvôli problémom pri administrácii dotazníkov bolo potrebné z analýzy vylúčiť značnú časť údajov. Preto sme sa rozhodli do analýzy zahrnúť aj údaje od žiakov a žiačok zo školy, kde súčasne pôsobia terénne pracovníčky z Ukrajiny aj lektorky slovenčiny ako cudzieho jazyka. Podrobnejšie informácie uvádzame v metodologickej časti.

³ Zisťovanie sa realizovalo v spolupráci s Hlavným mestom Bratislava a finančne ho podporila organizácia UNICEF.

Našou ambíciou nie je overiť výsledky samotných intervencií, teda či a aký veľký vplyv má pôsobenie terénnych pracovníčok napríklad na duševné zdravie detí alebo ich sociálne začlenenie. Na to by bolo potrebné realizovať experimentálny výskum založený na spoľahlivých nástrojoch merania vybraných premenných. Namiesto toho sa sústreďujeme na zachytenie a opis procesov pri realizácii opatrenia a vyhodnotenie silných aj slabých stránok fungovania terénnych pracovníčok v školách z pohľadu jednotlivých aktérov.

Zamerali sme sa predovšetkým na dve otázky. Po prvé sme sa usilovali dozvedieť, ako fungujú terénne pracovníčky z Ukrajiny v rámci komunity školy – teda či a akým spôsobom sú zamestnanci škôl a rodičia informovaní o pôsobení terénnych pracovníčok a či a akým spôsobom s nimi spolupracujú. Druhou témou, na ktorú sme sa v rámci vyhodnocovania sústredili, je hodnotenie opatrenia zo strany všetkých aktérov a aktérov školskej komunity, teda personálu školy, rodičov aj samotných detí.

Začleňovanie detí z Ukrajiny do vzdelávania na Slovensku

Vojna na Ukrajine prinútila milióny ľudí žijúcich na Ukrajine, aby opustili svoju krajinu a hľadali útočisko v zahraničí. Mnohí z nich sa usadili aj na Slovensku. Od začiatku vojny špeciálny štatút dočasného útočiska dostalo už viac ako 100 tisíc ľudí z Ukrajiny, z toho približne tretinu (36 tisíc) tvoria deti (MV SR, 2023).

Príchod detí z Ukrajiny na Slovensko priniesol aj potrebu ich vzdelávania. Napriek tomu, že podľa ministerstva školstva sa na deti z Ukrajiny nevzťahuje povinná školská dochádzka, k vzdelávaniu týchto detí nás zaväzuje medzinárodná (*Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/33/EÚ*) aj domáca legislatíva (§ 146 školského zákona 245/2008 Z.z.). A je to tiež v záujme týchto detí a ich rodičov, ako aj v záujme našej spoločnosti.

Z dostupných údajov však vyplýva, že školy na Slovensku neboli na vzdelávanie detí z cudziny pripravené (OECD, 2019a; ŠŠI, 2020). Túto skutočnosť následne potvrdili aj viaceré analýzy, ktoré sa venovali začleňovaniu detí z Ukrajiny do vzdelávania (Ostertágová, Faragulová, Rehúš, 2023; Ostertágová, Rehúš, 2023; Ostertágová, Rehúš, 2022a; Ostertágová, Rehúš, 2022b; Rehúš, Ostertágová, 2023). Navyše, ministerstvo školstva poskytlo školám len minimálnu podporu, aby vzdelávanie detí z Ukrajiny zvládli.

Štát dodnes nepredstavil stratégiu, ako by sa tieto deti mali do vzdelávania začleňovať, takže proces ich prijímania do škôl prebiehal živelne. Ukázalo sa, že mnohé školy pre tieto deti nerealizovali jazykové kurzy slovenčiny a ak sa kurzy uskutočnili, boli málo intenzívne. V dôsledku toho množstvo detí z Ukrajiny neovláda slovenčinu natoľko, aby sa mohli plnohodnotne začleniť a zapojiť sa do výučby.

Rovnako školy len v minimálnej miere realizovali úpravy vzdelávacích štandardov i učebných plánov, vďaka čomu by deti z Ukrajiny dokázali prekonať rozdiely vo vedomostiach a zručnostiach, ktoré vyplývajú z rozdielov vo vzdelávacích programoch či zo sťažených podmienok v novej krajine.

Pedagogickým aj odborným zamestnancom škôl sťažuje prácu najmä jazyková bariéra a nedostatok informácií a zručností v oblasti práce v multikultúrnom a viacjazyčnom prostredí. Učiteľky a učitelia tak nedokážu prispôbiť vyučovacie hodiny deťom z Ukrajiny, odborné zamestnankyne a zamestnanci nedokážu deťom účinne pomôcť s ich traumami a psychickými ťažkosťami, či s ich začlenením do kolektívu. Bez podpory či diagnostiky zostávajú aj ukrajinské deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Z analýzy potrieb ľudí pracujúcich v školách tak okrem iného vyplynulo, že školy potrebujú ukrajinsky hovoriaci personál, ktorý by dokázal komunikovať s deťmi z Ukrajiny v ich materinskom jazyku a poskytnúť im psychosociálnu podporu a podporu v oblasti duševného zdravia.

Vo všeobecnosti možno zhrnúť, že od vypuknutia vojny sa štátu nepodarilo zabezpečiť pre školy podporu pri začleňovaní detí z Ukrajiny. Nezintenzivnili sa jazykové kurzy, školy nemôžu čerpať financie na realizáciu doučovania, psychologickú podporu zabezpečuje len obmedzený počet ukrajinsky hovoriacich psychologičiek, ktoré pôsobia v rámci centier podpory Národného inštitútu vzdelávania a mládeže⁴. Rovnako neexistujú schémy na podporu zamestnávania ukrajinsky hovoriaceho personálu, či už pedagogických asistentiek a asistentov, alebo odborných zamestnankýň a zamestnancov.

⁴ Informácie dostupné na: <https://nivam.sk/podpora-cudzincov/>

O programe terénnych pracovníčok z Ukrajiny

Program regionálnych terénnych pracovníčok reaguje na nedostatok podpory pri začleňovaní detí a mladých ľudí z Ukrajiny v školách. Sústreďuje sa predovšetkým na oblasť psychosociálnej podpory, keďže dobré duševné zdravie predstavuje nevyhnutnú podmienku na to, aby sa deti z Ukrajiny dokázali začleniť do vzdelávania aj spoločnosti (Cerna, 2019; Fazel, Betancourt, 2018; Iversen, Sveaass, Morken, 2014; OECD, 2019b; Pastoor, 2015). Program realizuje Inklucentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania v spolupráci s Centrom poradenstva a prevencie Bratislava III, kde pôsobí tím ukrajinských psychologičiek.

Program regionálnych terénnych pracovníčok začal fungovať v januári 2023 na prvých desiatich základných školách v Bratislave.⁵ Ku koncu školského roka 2022/2023 terénne pracovníčky pôsobili už v pätnástich bratislavských základných školách a na jednej z týchto škôl pôsobili aj externé lektorky slovenčiny ako cudzieho jazyka. Pred spustením programu poskytovali od apríla 2022 v celej Bratislave podporu len tri ukrajinské psychologičky z CPP Bratislava III.

Spusteniu programu predchádzalo hĺbkové mapovanie potrieb v deviatich bratislavských školách (podrobné výsledky v Ostertágová, Faragoulová, Rehúš, 2023). Centrum vzdelávacích analýz spolu s odborníčkami a odborníkmi z Inklucentra a CPP Bratislava III realizovalo kvalitatívne rozhovory a fokusové skupiny s personálom školy, ako aj pozorovania a psychologický skrining medzi deťmi.

Mapovanie ukázalo, že deti z Ukrajiny dostatočne neovládajú slovenčinu a školy im nedokážu zabezpečiť adekvátnu psychosociálnu podporu. Chýbajúca podpora v tejto oblasti môže pre deti utekajúce pred vojnou znamenať vážne ohrozenie v oblasti vzdelávania aj duševného zdravia.

4

Inšpiráciou pri návrhu riešenia tohto problému boli mobilné multikultúrne tímy v Rakúsku. Tieto tímy vznikli v reakcii na utečeneckú krízu v rokoch 2015 a 2016. Skladali sa z odborníkov a odborníčok ovládajúcich materinský jazyk detí, ktorí pravidelne navštevovali školy, kde realizovali aktivity so samotnými deťmi a zároveň pomáhali zamestnancom a zamestnankyniam škôl (Felder-Puig, Maier, Teutsch, 2016).

Pracovníčky a pracovníci mobilného tímu tak dokázali zabezpečiť podporu vo viacerých školách. Práve tento aspekt je dôležitý aj v prípade Slovenska, kde sa na relatívne veľkom počte škôl vzdelával relatívne malý počet detí z Ukrajiny (Rehúš, Ostertágová, 2023). Zabezpečiť podporu v každej škole napríklad vo forme ukrajinsky hovoriacej psychologičky by bolo finančne nákladné a pri nízkych počtoch detí z Ukrajiny aj neefektívne.

Na podobnom princípe tak vznikol v januári 2023 regionálny tím terénnych pracovníčok z Ukrajiny. Cieľom programu je poskytnúť žiakom a žiačkam z Ukrajiny v základných školách v Bratislave prístup k základnej psychosociálnej podpore a psychologickéj prvej pomoci. V rámci toho chce program zároveň zachytiť deti z Ukrajiny v riziku a poskytnúť im adekvátnu podporu. Súčasne si kladie za cieľ sprostredkovať relevantné informácie o potrebách detí z Ukrajiny pedagogickým a odborným zamestnankyniam a zamestnancom v zapojených školách ako aj tímu ukrajinských psychologičiek v CPP Bratislava III (Inklucentrum, 2023).

⁵ Informácie dostupné na: <https://inklucentrum.sk/podpora-ziakov-z-ukrajiny/vznik-a-hlavne-aktivity-projektu/>

Fungovanie programu spočíva v tom, že jednotlivé školy pravidelne navštevujú ukrajinsky hovoriace regionálne terénne pracovníčky, ktoré absolvovali školenie (napríklad program STRONG, ktorý je zameraný na psychosociálnu podporu detí odídencov⁶). Pozíciu terénnych pracovníčok vykonávajú odborníčky z Ukrajiny, ktoré majú pedagogické alebo psychologické vzdelanie. Každú školu terénna pracovníčka navštevuje spravidla raz do týždňa.

Úlohou terénnej pracovníčky je realizovať skupinové aktivity so žiačkami a žiakmi z Ukrajiny na danej škole, ako aj konzultácie pre deti, učiteľov i rodičov. Skupinové aktivity s deťmi prebiehajú v ukrajinskom jazyku a v čase bežného vyučovania. Mali by deťom z Ukrajiny poskytnúť bezpečný priestor, aby nadobudli psychickú pohodu a upevnili si vzťahy s ostatnými deťmi.

V prípade potreby terénna pracovníčka uskutočňuje aj individuálne stretnutia a konzultácie s jednotlivými deťmi ako aj rodičmi. Počas skupinových aj individuálnych stretnutí by terénna pracovníčka mala identifikovať potreby a ťažkosti detí a informovať o nich relevantné osoby alebo inštitúcie (triedna učiteľka, školský podporný tím, tím podpory Ukrajiny v CPP Bratislava III).

⁶ Informácie dostupné na: <https://inklucentrum.sk/podpora-ziakov-z-ukrajiny/vznik-a-hlavne-aktivity-projektu-duplicate/>

Metódy a priebeh zisťovania

Cieľom vyhodnotenia fungovania programu regionálnych terénnych pracovníčok z Ukrajiny bolo zmapovať názory a skúsenosti aktérov a aktérok školských komunit, v ktorých tieto pracovníčky pôsobia. Údaje sme zbierali od žiakov a žiačok z Ukrajiny, ich rodičov, ako aj zamestnankýň a zamestnancov jednotlivých škôl.

Zber údajov prebiehal prostredníctvom dotazníkov v júni a v júli 2023. Personál škôl a rodičia vyplňali online dotazník. Deťom bol určený papierový dotazník, ktorý vyplňali počas aktivít s regionálnou terénnou pracovníčkou.

Tvorbe dotazníka predchádzali kvalitatívne rozhovory s koordinátorkou regionálneho tímu, ktorá pôsobí v CPP Bratislava III, ako aj rozhovory s personálom v troch zapojených školách (s riaditeľkou, triednymi učiteľmi a členkami podporného tímu). Cieľom rozhovorov bolo kvalitatívne zachytiť fungovanie terénnych pracovníčok a tieto zistenie zužitkovať na zvýšenie ekologickej validity dotazníka, t. j. skonštruovať dotazník tak, aby sa otázky čo najviac približovali skúsenostiam respondentov a respondentiek.

Na konci školského roka 2022/2023 bolo do programu zapojených celkovo 15 škôl. Žiacke dotazníky sme distribuovali do všetkých zapojených škôl a zamestnanecké a rodičovské dotazníky boli zaslané do 13 zapojených škôl. Zber údajov od žiakov a žiačok prebiehal od 19. júna do 30. júna 2023. Zber údajov od zamestnankýň a zamestnancov a rodičov prebiehal od 26. júna do 7. júla 2023.

Dotazníky sa zameriavali predovšetkým na dve témy. Po prvé sme sa usilovali dozvedieť, ako fungujú terénne pracovníčky z Ukrajiny v rámci komunity školy, teda či a akým spôsobom spolupracujú so školou aj s rodičmi detí z Ukrajiny. Naše predošlé zistenia totiž poukázali na to, že zamestnancom a zamestnankyniam škôl chýba pri začleňovaní detí z Ukrajiny predovšetkým personálna podpora. Kvôli jazykovej bariére nedokážu identifikovať ťažkosti detí ani im poskytnúť adekvátnu pomoc.

V súvislosti s rodičmi zase zahraničný výskum poukazuje na to, že rodičia z cudziny čelia pri komunikácii so školou jazykovým aj kultúrnym prekážkam (McBride, 2018). Práve terénne pracovníčky môžu tieto ťažkosti zmierniť. Zúčastnených osôb sme sa preto pýtali na ich informovanosť o pôsobení terénnej pracovníčky a na ich spoluprácu s terénnou pracovníčkou.

Druhou témou, na ktorú sme sa v rámci vyhodnocovania sústredili, je hodnotenie opatrenia zo strany všetkých aktérov a aktérok školskej komunity, teda personálu školy, rodičov aj samotných detí. Chceli sme vedieť, ako títo aktéri a aktérky vnímajú to, že v škole pôsobí terénna pracovníčka, či má podľa ich názoru opatrenie nejaký vplyv na vzdelávanie, duševné zdravie alebo vzťahy detí, prípadne či nejakovo ovplyvňuje ich prácu. Detí sme sa zároveň pýtali, ako sa cítia v škole a či im prítomnosť terénnej pracovníčky pomáha. Okrem toho sme na záver zisťovali všeobecné potreby zamestnancov škôl aj rodičov detí z Ukrajiny.

Zapojené osoby

Zamestnankyne a zamestnanci škôl

Elektronický dotazník pre zamestnankyne a zamestnancov škôl sme zaslali do 13 škôl. Rozposlanie dotazníkov jednotlivým zamestnankyniam a zamestnancom školy zabezpečilo vedenie danej školy. Odpovede poskytol personál z 12 škôl.

V správe prezentujeme len výsledky za školy, v ktorých pôsobia výlučne pracovníčky z Ukrajiny. Školu, v ktorej pôsobia aj lektorky slovenčiny ako cudzieho jazyka, sme do analýzy nezaradili.⁷

Na dotazník odpovedalo celkovo 197 pedagogických a odborných zamestnancov a zamestnankýň škôl (s výnimkou riadiacich pracovníkov, pozri poznámku v tabuľke 1). Za jednu školu tak odpovedala priemerne necelá tretina zamestnancov a zamestnankýň (30,1 %).

Tabuľka 1: Návratnosť odpovedí od zamestnancov a zamestnankýň škôl

	počet odpovedí	podiel odpovedí na celkovom počte PZ a OZ v škole
celkový počet odpovedí	197*	-
priemer	16,4	30,1%
medián	12	25,7%
minimum	6	11,8%
maximum	45	76,3%

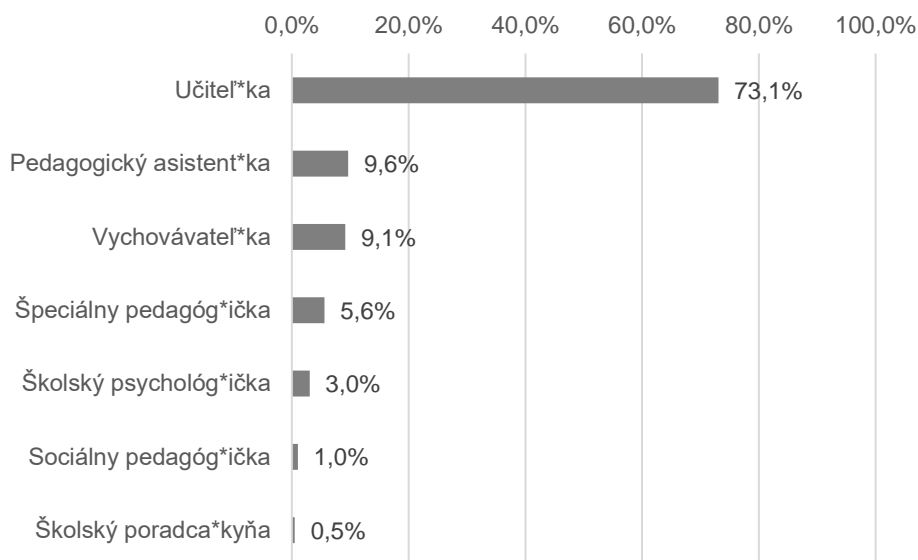
Poznámka:

** Z pôvodného súboru 201 odpovedí boli vylúčené 4 odpovede od riaditeliek a zástupcov školy, keďže dotazník bol určený len pre pedagogických a odborných zamestnancov a zamestnankyne.*

⁷ Situácia v tejto škole sa môže líšiť, keďže deti vo väčšej miere odchádzajú z vyučovacích hodín a okrem aktivít zameraných na psychosociálnu podporu s terénymi pracovníčkami z Ukrajiny navštevujú aj hodiny slovenčiny ako cudzieho jazyka. Celkovo bolo v tejto škole vyzbieraných 11 odpovedí od zamestnancov a zamestnankýň. Informácie sú dostupné interne pre realizátorov projektu.

144 zúčastnených osôb (73,1 %) uviedlo, že pôsobia na učiteľskej pozícii. Medzi odpoveďami je ďalej zastúpených 19 pedagogických asistentiek (9,6 %), 18 vychovávateľov (9,1 %), 11 špeciálnych pedagogičiek (5,6 %), 6 školských psychológov (3,0 %), 2 sociálne pedagogičky (1,0 %) a 1 zúčastnená osoba (0,5 %) uviedla, že pôsobí na pozícii školského poradcu⁸ (graf 1).

Graf 1: Pozície zamestnancov a zamestnankýň škôl zapojených do zisťovania⁹

S deťmi z Ukrajiny pritom pracovali takmer všetky (93,9 %) zamestnankyne a zamestnanci zapojení do zisťovania¹⁰. Výlučne na prvom stupni pôsobilo 32,0 % zapojených osôb, len na druhom stupni 43,1 % a na prvom aj druhom stupni pôsobilo 24,9 % zúčastnených osôb¹¹.

Rodičia detí z Ukrajiny

Elektronický dotazník pre rodičov detí z Ukrajiny sme zaslali do 13 škôl. Dotazník bol v ukrajinskom jazyku. Rozposlanie dotazníkov rodičom zabezpečilo vedenie danej školy. Odpovede poskytli rodičia z 11 škôl. V správe prezentujeme len výsledky za školy, v ktorých pôsobia výlučne pracovníčky z Ukrajiny. Školu, v ktorej pôsobia aj lektorky slovenčiny ako cudzieho jazyka, sme do analýzy nezaradili¹².

Na dotazník odpovedalo celkovo 144 rodičov detí z Ukrajiny (z toho 86,8 % žien). Za jednu školu tak odpovedala priemerne necelá tretina (32,5 %) rodičov (podrobne v tabuľke 2).

⁸ Celkový súčet je vyšší než celkový počet odpovedí (N = 197). Odpovede zúčastnených osôb, ktoré uviedli kombináciu viacerých pozícií sme počítali pre každú z pozícií samostatne. Išlo o 4 zúčastnené osoby, z ktorých 3 uviedli kombináciu pozícií učiteľ*ka + vychovávateľ*ka a 1 zúčastnená osoba uviedla kombináciu pozícií učiteľ*ka a pedagogický asistent*ka.

⁹ Odpovede na otázku: Na akej pozícii pôsobíte? (N = 197)

¹⁰ Odpovede na otázku: Pracujete alebo ste pracovali Vy osobne aj so žiakmi – odídcami z Ukrajiny? (N = 197)

¹¹ Odpovede na otázku: Na ktorom stupni pôsobíte? (N = 197)

¹² Situácia v tejto škole sa môže líšiť, keďže deti vo väčšej miere odchádzajú z vyučovacích hodín a okrem aktivít zameraných na psychosociálnu podporu s terénnymi pracovníčkami z Ukrajiny navštevujú aj hodiny slovenčiny ako cudzieho jazyka. Celkovo bolo v tejto škole vyzbieraných 8 odpovedí od rodičov. Informácie sú dostupné interne pre realizátorov projektu.

Tabuľka 2: Návratnosť odpovedí od rodičov detí z Ukrajiny

	počet odpovedí	podiel odpovedí na celkovom počte rodičov z Ukrajiny
celkový počet odpovedí	144	-
priemer	12	32,5%
medián	10	31,9%
minimum	3	5%
maximum	26	72,2%

Prevažná väčšina (90,3 %) rodičov uviedla, že na Slovensko prišli po vypuknutí vojny proti Ukrajine, a to najčastejšie (75,7 %) hneď po začiatku vojny v druhom polroku školského roka 2021/2022. Ešte pred vypuknutím vojny prišlo na Slovensko 8,3 % zapojených rodičov.

Značná časť detí (42,4 %) nastúpila do školy hneď v druhom polroku školského roka 2021/2022, teda krátko po vypuknutí vojny. Približne rovnaká časť (41,7 %) nastúpila do školy počas prvého polroka 2022/2023 a len malá časť (9,0 %) nastúpila až v druhom polroku 2022/2023 (graf 2).

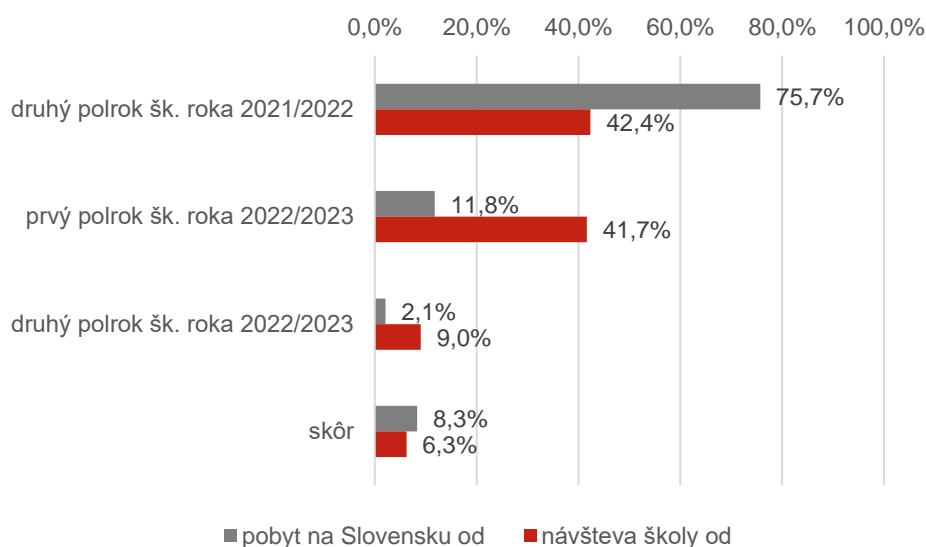
Prevažná väčšina rodičov (89,6 %) ¹³ uviedla, že školu, v ktorej pôsobí terénna pracovníčka z Ukrajiny, navštevujú všetky ich deti vo veku 6 až 15 rokov ¹⁴.

¹³ Výpočet na základe otázok

- Koľko z Vašich detí navštevuje základnú školu [názov školy]? (N = 144)
- Koľko máte detí vo veku 6 až 15 rokov? (N = 144)

¹⁴ Jedno dieťa vo veku 6 až 15 rokov malo 72,2 % rodičov, dve deti 26,4 %, tri a viac detí uviedli dve zúčastnené osoby (1,4 %).

Graf 2: Čas príchodu rodičov na Slovensku a čas nástupu detí do škôl¹⁵

Žiaci a žiačky z Ukrajiny

Vytlačený dotazník v ukrajinskom jazyku pre deti distribuovali jednotlivé terénne pracovníčky. Odpovede poskytlí deti zo všetkých zapojených škôl (15).

Žiaci dotazník celkovo vyplnilo 261 žiakov a žiačok z Ukrajiny z 15 základných škôl v Bratislave.

Dotazník mal byť adresovaný predovšetkým starším deťom, vyplnili ho však aj mladšie deti na 1. stupni základnej školy. K 31. 6. 2023 tieto školy navštevovalo 509 detí z Ukrajiny, dotazník tak vyplnila približne polovica (51,3 %) z nich. V rámci jednej školy dotazník vyplnilo najmenej 20 % a najviac 100 % detí z Ukrajiny.

Napriek inštrukcii, aby vyplnené dotazníky mali uvedený aj ročník, ktorý žiak alebo žiačka navštevuje, pre viaceré dotazníky tento údaj chýbal. Pre dôveryhodnosť údajov sme sa rozhodli spracovať len dotazníky, ktoré preukázateľne vyplnili žiaci a žiačky v 4. ročníku a vyššie.

Túto hranicu sme zvolili s ohľadom na to, že vyplnenie dotazníka vyžaduje určitú úroveň porozumenia textu, ktorú žiaci a žiačky dosahujú až vo vyšších ročníkoch.

Na základe tohto kritéria sme do analýzy zahrnuli vyplnené dotazníky od 120 žiakov a žiačok z 10 škôl.

Vzhľadom na to, že pre všetky školy nemáme k dispozícii počet žiakov a žiačok z Ukrajiny v jednotlivých ročníkoch, nie je možné uviesť, aká bola návratnosť dotazníka pre deti v 4. a vyššom ročníku.

Počet odpovedí z jednej školy sa pohyboval v rozmedzí od 2 do 24. V prípade väčšiny otázok neodpovedalo všetkých 120 žiakov a žiačok, celkový počet odpovedí sa tak v prípade jednotlivých otázok líšil. Počet respondentov a respondentiek uvádzame v poznámke pod čiarou pri každej analyzovanej položke.

¹⁵ Odpovede na otázky:

- Odkedy ste na Slovensku? (N = 144)
- Odkedy chodí Vaše dieťa alebo deti do tejto školy? (N = 144)

Výsledky

Spolupráca terénnych pracovníčok s komunitou školy

Úlohou terénnych pracovníčok je nielen pracovať s deťmi z Ukrajiny, ale aj pomáhať v rámci celej školskej komunity. Pre učiteľky či odborných zamestnancov môžu byť terénne pracovníčky spojkou s deťmi z Ukrajiny, keďže s deťmi dokážu komunikovať v materinskom jazyku. Môžu im poskytnúť dôležité informácie o tom, ako sa deti majú či akým ťažkostiam čelia. Rodičom týchto detí zase môžu pomáhať pri komunikácii so školou a rovnako s nimi môžu preberať potreby detí.

V dotazníkovom prieskume sme zisťovali, nakoľko sú o pôsobení terénnych pracovníčok informovaní zamestnanci a zamestnankyne škôl, ako aj rodičia. Následne sme sa zúčastnených osôb pýtali, či a akým spôsobom sú s terénnou pracovníčkou v kontakte a ako prípadne vyzerá ich vzájomná spolupráca.

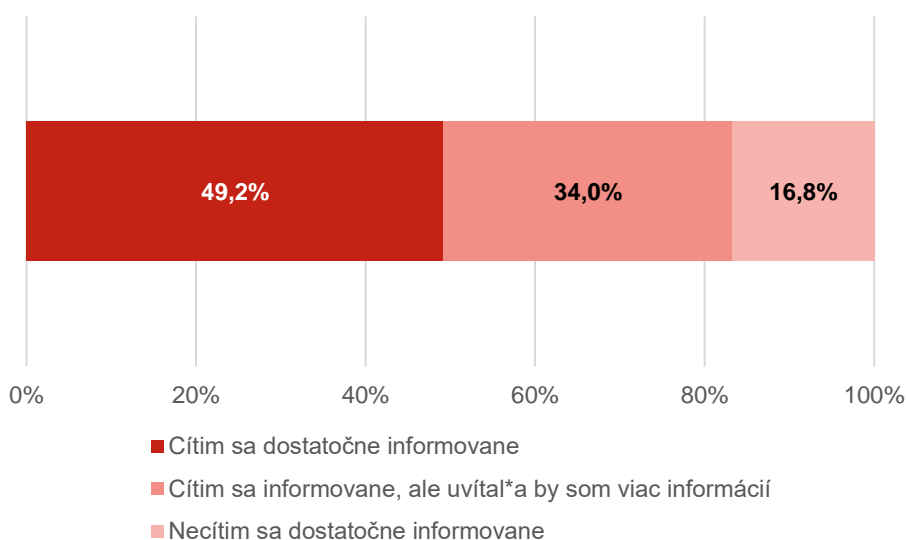
Informovanosť o pôsobení terénnych pracovníčok

Zamestnankyne a zamestnanci škôl

Z výsledkov vyplýva, že zamestnankyne a zamestnanci škôl boli do značnej miery informovaní o pôsobení terénnych pracovníčok, no zrejme by uvítali viac informácií. O tom, že v škole pôsobí terénna pracovníčka, vedela takmer každá (97,0 %) zamestnankyňa či zamestnanec¹⁶. Na druhej strane, dostatočne informovaná sa cítila len približne polovica (49,2 %). Tretina (34,0 %) sa cítila informovane, no uvítala by viac informácií a menej ako pätina (16,8 %) sa necítila dostatočne informovane (graf 3).

11

Graf 3: Hodnotenie vlastnej informovanosti o pôsobení terénnej pracovníčky z Ukrajiny¹⁷

¹⁶ Odpovede na otázku: Viete o tom, že vo Vašej škole pôsobí externá pracovníčka z Ukrajiny? (N = 197)

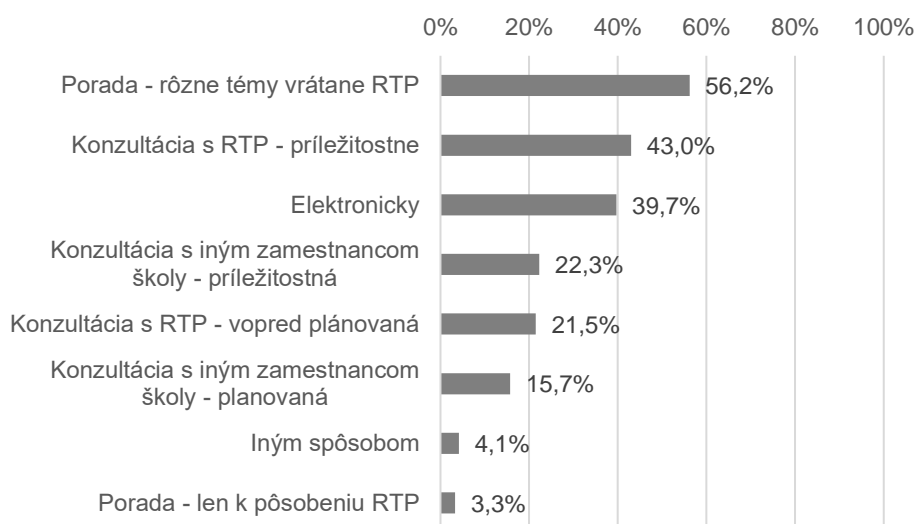
¹⁷ Odpovede na otázku: Ako by ste celkovo zhodnotili svoju informovanosť o pôsobení externej pracovníčky z Ukrajiny? (N = 197)

Informácie o pôsobení terénnej pracovníčky pritom dostávali približne dve tretiny (63,4 %)¹⁸ zúčastnených osôb. Spomedzi tých zamestnancov a zamestnankýň, ktoré takéto informácie nedostávali, by ich potrebovala približne polovica (2,9 % by ich potrebovalo veľmi, 45,7 % by tieto informácie skôr potrebovalo, 35,7 % tieto informácie skôr nepotrebovalo, 4,3 % ich nepotrebovalo vôbec a 11,4 % to nevedelo posúdiť¹⁹).

Informácie o pôsobení terénnej pracovníčky dostávali zamestnankyne a zamestnanci škôl najčastejšie na poradách, ktoré sa špecificky nezameriavali na pôsobenie terénnej pracovníčky, ale kde sa preberali aj iné témy (56,2 %). Značná časť zamestnancov a zamestnankýň dostávala informácie aj v rámci príležitostných individuálnych konzultácií so samotnou terénnou pracovníčkou (43,0 %) alebo elektronicky (39,7 %).

Len menšia časť zúčastnených osôb sa o pôsobení terénnej pracovníčky dozvedala prostredníctvom vopred plánovaných konzultácií – či už so samotnou terénnou pracovníčkou (21,5 %) alebo s iným zamestnancom školy (15,7 %). O porade, ktorá by sa špecificky zameriavala na pôsobenie terénnej pracovníčky, informovalo len minimum (3,3 %) zúčastnených osôb (graf 4).

Graf 4: Spôsoby, akými sa zúčastnené osoby dozvedali o pôsobení terénnej pracovníčky z Ukrajiny²⁰

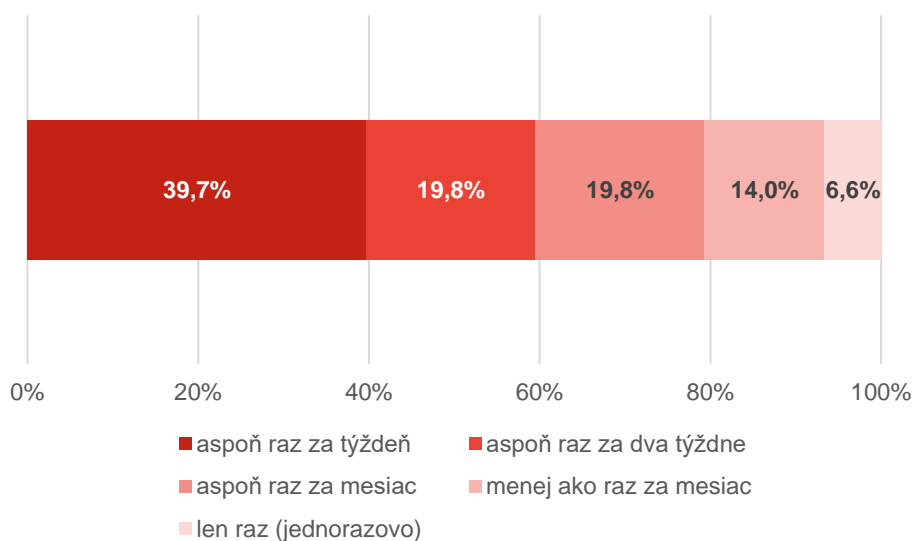
Väčšina zamestnankýň a zamestnancov dostávala tieto informácie relatívne často. Aspoň raz za týždeň bola informovaná viac ako tretina (39,7 %) zúčastnených osôb a aspoň raz za dva týždne pätina (19,8 %). Na druhej strane nezanedbateľná časť personálu školy dostávala informácie raz za mesiac (19,8 %) a menej (14 %). Jednorazovo dostalo informácie len minimum (6,6 %) zúčastnených osôb (graf 5).

¹⁸ Odpovede na otázku: Dostali ste alebo dostávate informácie o pôsobení a práci externej pracovníčky z Ukrajiny? (N = 197)

¹⁹ Odpoveď na otázku: Potrebovali by ste informácie o pôsobení a práci externej pracovníčky z Ukrajiny? (N = 70)

²⁰ Odpovede na otázku: Akým spôsobom prebehlo alebo prebieha informovanie o pôsobení externej pracovníčky z Ukrajiny? (N = 121)

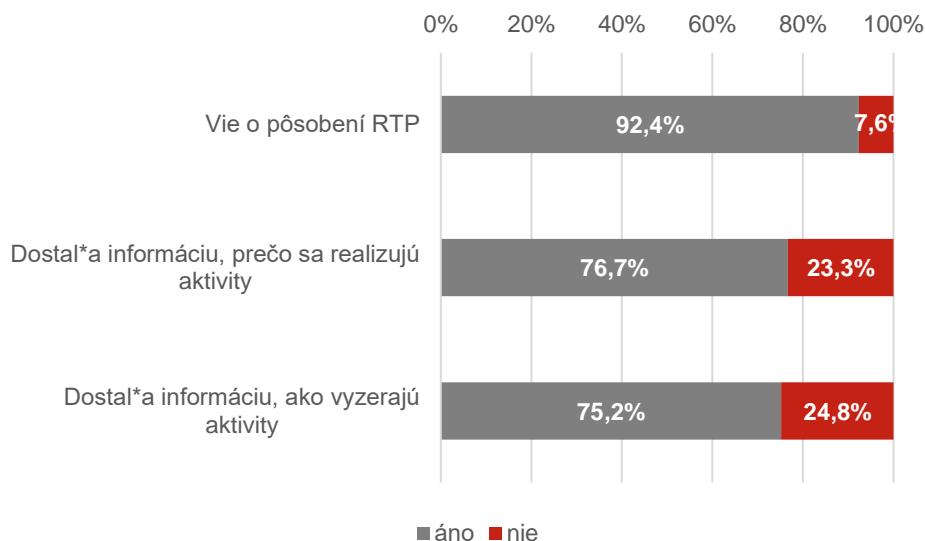
Graf 5: Frekvencia informovania o pôsobení terénnej pracovníčky z Ukrajiny²¹

Rodičia

Rodičia tiež v prevažnej väčšine (92,4 %) vedeli o tom, že v škole, ktorú navštevuje ich dieťa, pôsobí terénna pracovníčka z Ukrajiny. Približne tri štvrtiny z nich aj dostali informáciu, prečo sa aktivity realizujú (76,7 %) a ako vyzerajú (75,2 %). Bez týchto informácií tak bola približne štvrtina rodičov (graf 6).

Graf 6: Informovanosť rodičov o pôsobení terénnej pracovníčky z Ukrajiny²²

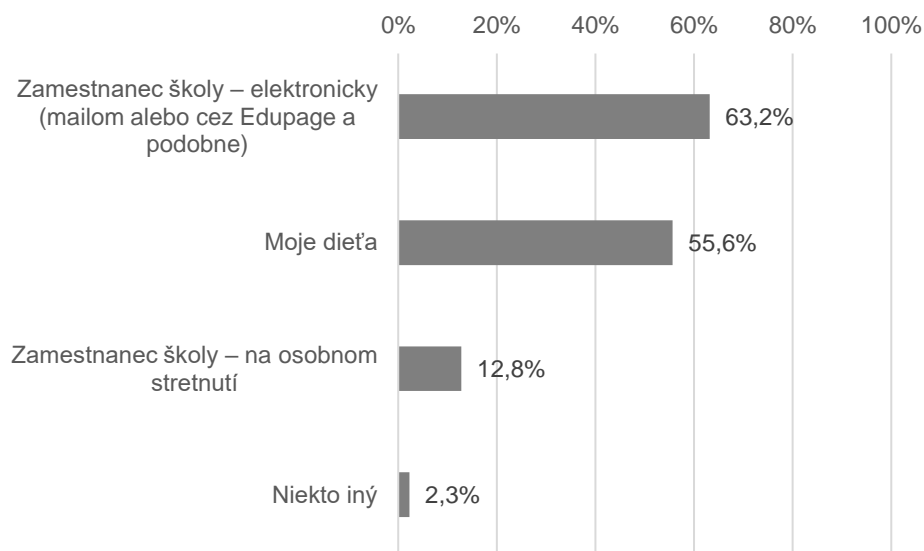
²¹ Odpovede na otázku: Ako často ste dostávali informácie o pôsobení externej pracovníčky z Ukrajiny? Bez ohľadu na to, akým spôsobom ste tieto informácie dostali. (N = 121)

²² Odpovede na otázky:

- Viete o tom, že v základnej škole [NÁZOV ŠKOLY], ktorú navštevuje Vaše dieťa alebo deti, pôsobí terénna pracovníčka z Ukrajiny? (N = 144)
- Dostali ste informáciu o tom, ako vyzerajú aktivity, ktoré realizuje terénna pracovníčka z Ukrajiny? (N = 133)
- Dostali ste informáciu o tom, prečo sa tieto aktivity v škole realizujú? (N = 133)

Najčastejšie (63,2 %) dostali rodičia informáciu o pôsobení terénnej pracovníčky elektronicky (mailom alebo prostredníctvom Edupage) a približne polovicu (55,6 %) rodičov informovalo ich dieťa. Osobne dostal informáciu o pôsobení terénnej pracovníčky od zamestnanca školy len približne každý desiaty (12,8 %) rodič (graf 7).

Graf 7: Odkiaľ sa rodičia dozvedeli o pôsobení terénnej pracovníčky z Ukrajiny²³

Spolupráca s terénnymi pracovníčkami

Zamestnankyne a zamestnanci škôl

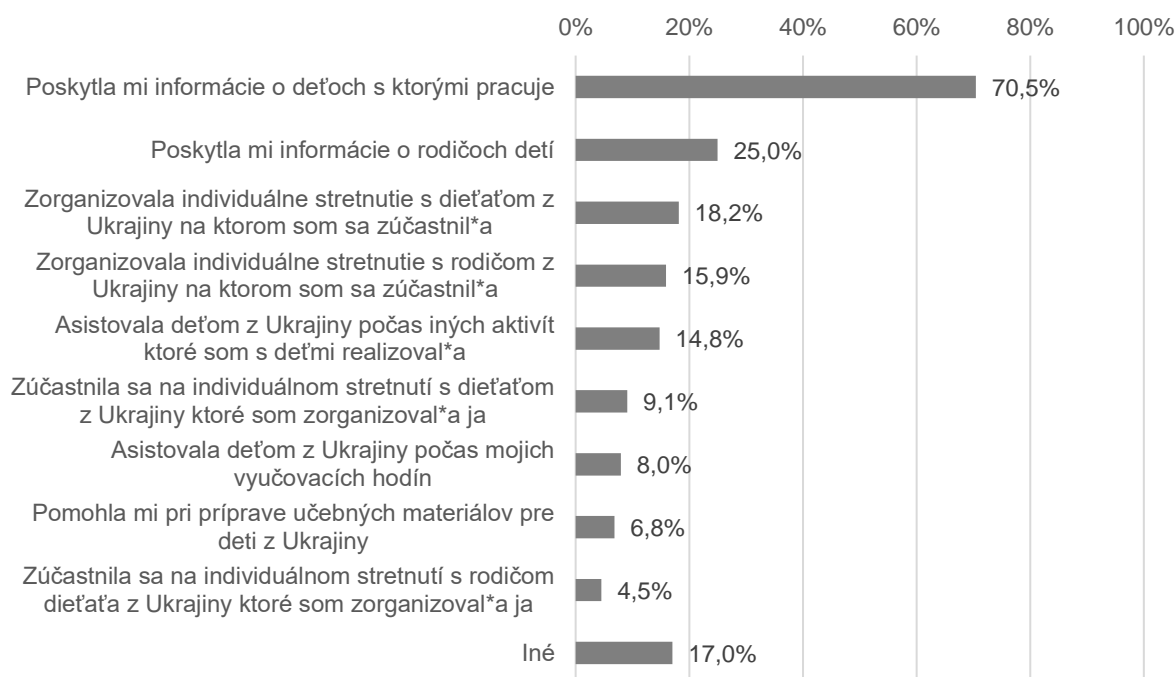
V pracovnom kontakte bola s terénnou pracovníčkou z Ukrajiny len necelá polovica (46,1 %) zamestnankýň a zamestnancov škôl²⁴. Väčšine z nich (70,5 %) pritom poskytla terénna pracovníčka informácie o žiakoch a žiačkach z Ukrajiny. Iný typ spolupráce uviedla len menšia časť zúčastnených osôb.

Štvrtine (25,0 %) poskytla terénna pracovníčka informácie o rodičoch detí, necelá pätina (18,2 %) sa zúčastnila stretnutia s dieťaťom z Ukrajiny, ktoré zorganizovala terénna pracovníčka, 15,9 % sa zúčastnilo aj individuálneho stretnutia s rodičom dieťaťa z Ukrajiny, ktoré zorganizovala terénna pracovníčka a 14,8 % zamestnankýň a zamestnancov uviedlo, že terénna pracovníčka asistovala pri aktivitách s deťmi, ktoré nesúviseli s vyučovaním (graf 8).

²³ Odpovede na otázku: Kto Vás o týchto aktivitách informoval? (N = 133)

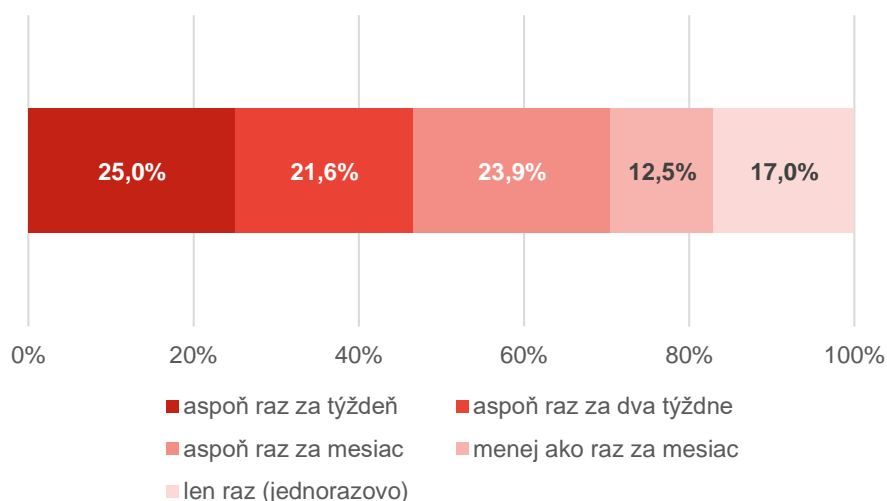
²⁴ Odpovede na otázku: Boli ste v uplynulých mesiacoch pracovne v kontakte s externou pracovníčkou z Ukrajiny? (N = 191)

Graf 8: Spôsoby spolupráce zamestnancov a zamestnankýň škôl s terénnymi pracovníčkami z Ukrajiny²⁵

Frekvencia spolupráce s terénnymi pracovníčkami sa medzi personálom školy líšila. Štvrtina (25 %) spolupracujúcich zamestnankýň a zamestnancov bola v kontakte s terénnou pracovníčkou aspoň raz za týždeň, približne pätina (21,6 %) aspoň raz za dva týždne a takmer štvrtina (23,9 %) aspoň raz za mesiac. Takmer tretina (29,5 %) zúčastnených osôb, ktoré s terénnou pracovníčkou spolupracovali, s ňou bola v pracovnom kontakte buď len jednorazovo (17,0 %) alebo menej ako raz za mesiac (12,5 %; graf 9).

Graf 9: Frekvencia pracovného kontaktu zamestnancov a zamestnankýň škôl s terénnou pracovníčkou z Ukrajiny²⁶

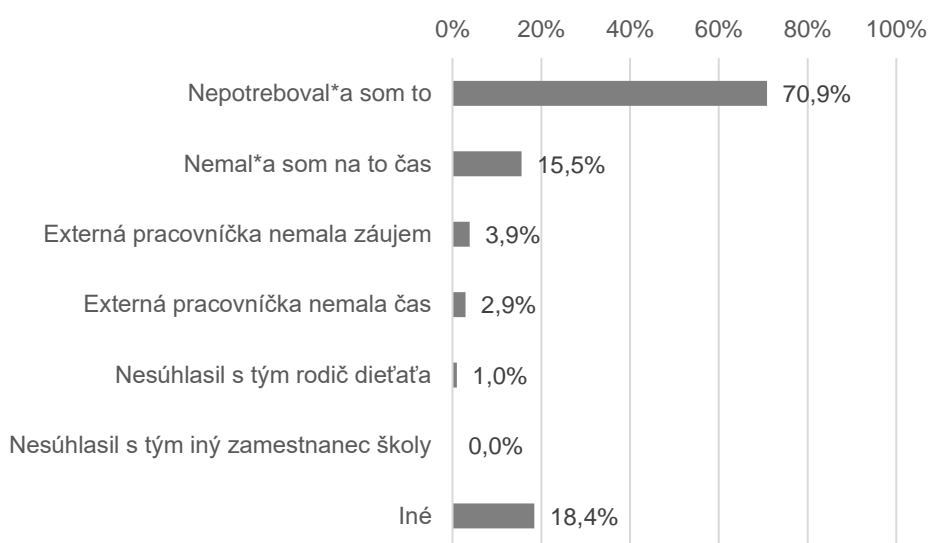
²⁵ O akú spoluprácu išlo? (N = 88)

Pozn.: Otázka nasledovala po kladnej odpovedi na otázku: Boli ste v uplynulých mesiacoch pracovne v kontakte s externou pracovníčkou z Ukrajiny?

²⁶ Odpovede na otázku: Približne ako často ste spolupracovali s externou pracovníčkou z Ukrajiny? Bez ohľadu na to, o aký typ spolupráce išlo. (N = 88)

Zúčastnené osoby, ktoré neboli s terénnou pracovníčkou v pracovnom v kontakte, uviedli ako dôvod najčastejšie to, že to nepotrebovali (70,9 %). Menšia časť (15,5 %) uviedla, že na takúto spoluprácu nemala čas. O prekážkach na strane terénnej pracovníčky informovalo len minimum zamestnancov a zamestnankýň škôl (3,9 % uviedlo, že terénna pracovníčka nemala záujem a 2,9 % uviedlo, že terénna pracovníčka nemala čas). Takmer pätina (18,4 %) zúčastnených osôb mala iné dôvody (graf 10). Avšak zhruba pätina (22,3 %) týchto zamestnancov a zamestnankýň škôl uviedla, že by potrebovali spolupracovať s terénnou pracovníčkou z Ukrajiny²⁷.

Graf 10: Dôvody, pre ktoré zamestnanci a zamestnanci škôl nespolupracovali s terénnou pracovníčkou z Ukrajiny²⁸

Rodičia

Spolupráca s rodičmi prebiehala v ešte menšej miere. Spomedzi rodičov detí z Ukrajiny bola v kontakte s terénnou pracovníčkou len tretina (33,8 %) ²⁹. Najčastejšie pritom išlo o individuálny osobný rozhovor (48,9 %).

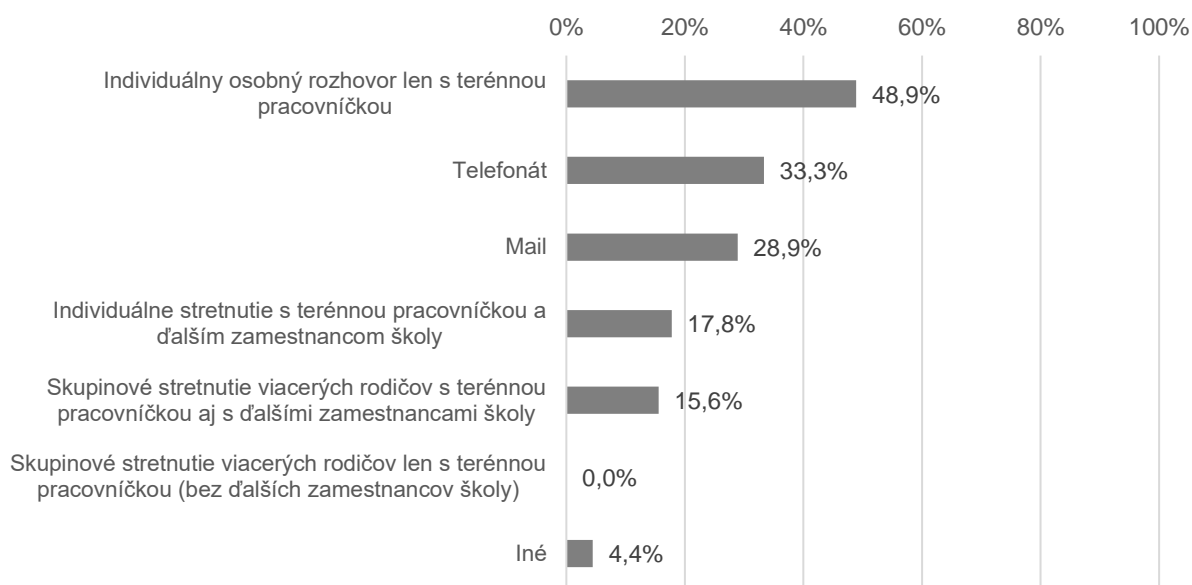
Tretina (33,3 %) rodičov, ktorá mala s pracovníčkou kontakt, bola s terénnou pracovníčkou v telefonickom kontakte a viac ako štvrtina (28,9 %) v e-mailovom kontakte. O stretnutí s účasťou iného zamestnanca školy informovala menej ako pätina (17,8 %) rodičov a o skupinovom stretnutí s viacerými rodičmi a s účasťou zamestnanca školy ešte o čosi menej (15,6 %) rodičov. Stretnutia, na ktorých by boli len rodičia detí z Ukrajiny a terénna pracovníčka neuviedol nik z rodičov (graf 11).

²⁷ Odpovede na otázku: Potrebovali by ste spolupracovať s externou pracovníčkou z Ukrajiny? (N = 103)
Spoluprácu by veľmi potrebovala len jedna zúčastnená osoba (1 %), skôr by to potrebovalo 21,4 %, skôr to nepotrebovalo 52,4 %, vôbec to nepotrebovalo 7,8 % a posúdiť to nevedelo 17,5 % zúčastnených osôb, ktoré s terénnou pracovníčkou z Ukrajiny nespolupracovali.

²⁸ Odpovede na otázku: Z akých dôvodov ste s externou pracovníčkou z Ukrajiny nespolupracovali? (N = 103)

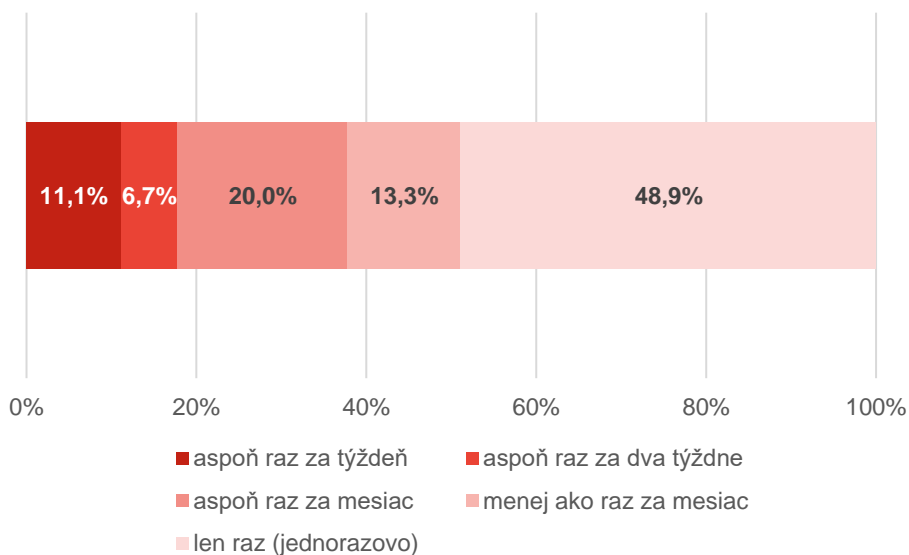
²⁹ Odpovede na otázku: Boli ste niekedy Vy osobne v kontakte s terénnou pracovníčkou z Ukrajiny, ktorá realizuje aktivity na psychosociálnu podporu? (N = 133)

Graf 11: Spôsob spolupráce rodičov detí z Ukrajiny s terénnou pracovníčkou³⁰

V prípade takmer polovice (48,9 %) rodičov, ktorí boli v kontakte s terénnou pracovníčkou, pritom išlo o jednorazový kontakt a v prípade nezanedbateľnej časti (13,3 %) bol kontakt menej často než raz za mesiac. Aspoň raz za mesiac komunikovala s terénnou pracovníčkou pätina (20,0 %) rodičov a častejšie (aspoň raz za jeden alebo dva týždne) necelá pätina (17,8 %; graf 12).

Graf 12: Častosť kontaktu rodičov s terénnou pracovníčkou z Ukrajiny³¹

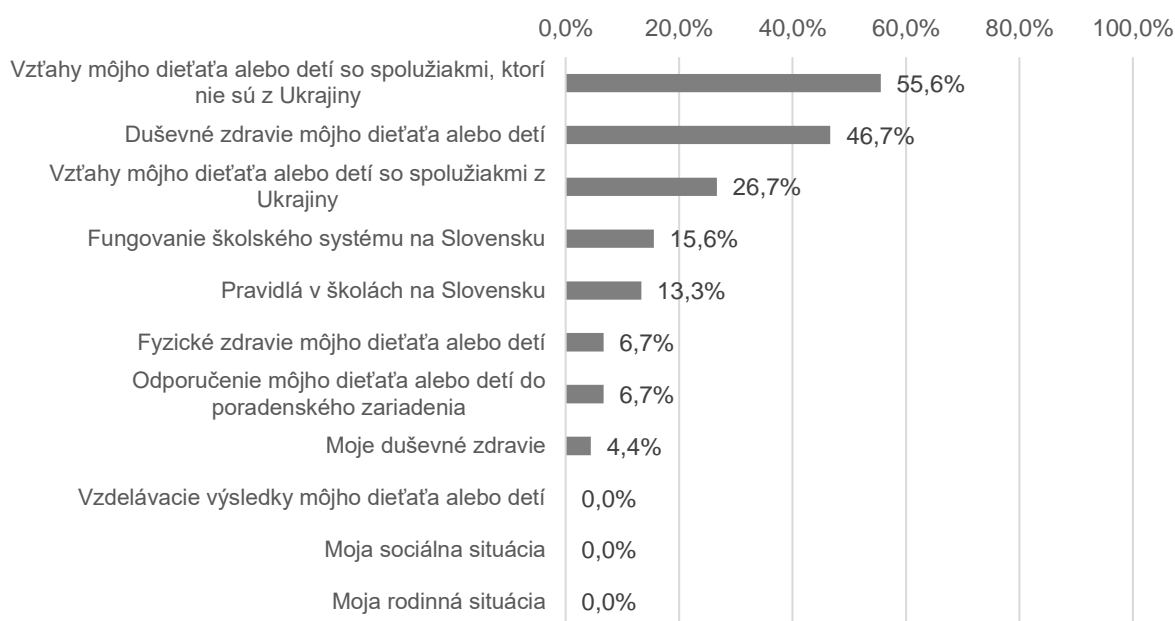
³⁰ Odpovede na otázku: Ako tento kontakt s terénnou pracovníčkou vyzeral? (N = 45)

³¹ Odpovede na otázku: Asi ako často ste boli v kontakte s terénnou pracovníčkou? Bez ohľadu na to, o aký kontakt išlo. (N = 45)

Komunikácia rodičov s terénnou pracovníčkou sa sústredila najmä na vzťahy dieťaťa v škole a duševné zdravie detí. Najčastejšie boli témou rozhovoru vzťahy dieťaťa so spolužiakmi, ktorí nie sú z Ukrajiny (55,6 %). Duševné zdravie dieťaťa preberala s terénnou pracovníčkou necelá polovica (46,7 %) rodičov, ktorí s ňou boli v kontakte. Vzťahy dieťaťa so spolužiakmi, ktorí sú rovnako z Ukrajiny, preberala s terénnou pracovníčkou približne štvrtina (26,7 %) rodičov.

O školskom systéme na Slovensku sa s terénnou pracovníčkou zhovárala len menšia časť rodičov – 15,6 % rodičov hovorilo s terénnou pracovníčkou o fungovaní školského systému a 13,3 % o pravidlách, ktoré platia v školách na Slovensku. Vzdelávacie výsledky detí či vlastnú situáciu nepreberali rodičia s terénnou pracovníčkou takmer vôbec (graf 13):

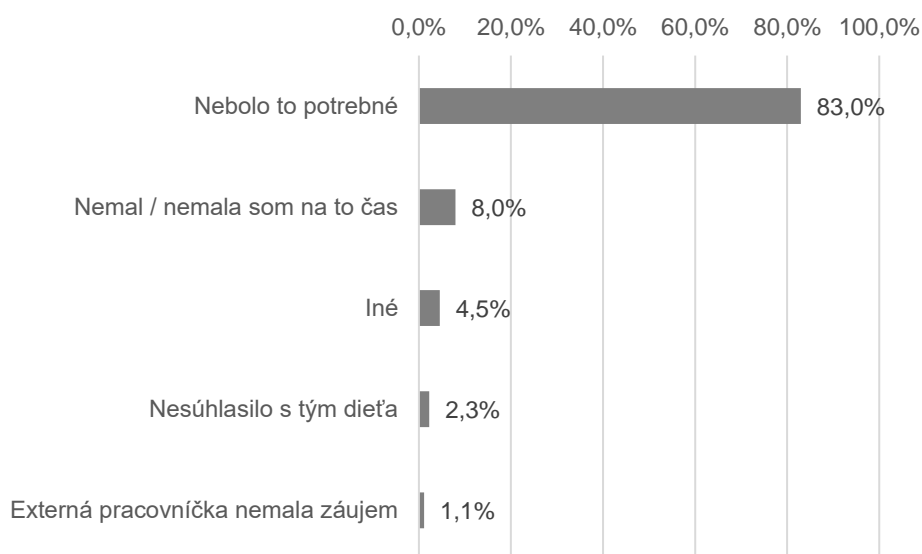
Graf 13: Témy komunikácie terénnej pracovníčky s rodičmi detí z Ukrajiny³²

Väčšina (83,0 %) rodičov, ktorí neboli v kontakte s terénnou pracovníčkou, ako dôvod uviedla, že to nebolo potrebné. Len malá časť (8 %) rodičov uviedla, že na to nemali čas. Ďalšie dôvody uvádzali rodičia len minimálne (graf 14).

³² Odpovede na otázku: O čom ste s terénnou pracovníčkou komunikovali? (N = 45)

Graf 14: Dôvody, pre ktoré neboli rodičia v kontakte s terénnou pracovníčkou z Ukrajiny³³

Hodnotenie pôsobenia terénnych pracovníčok

Dizajn vyhodnocovania pôsobenia terénnych pracovníčok neumožňuje objektívne posúdiť, nakoľko toto opatrenie skutočne vedie k zmenám v duševnom zdraví detí, prípadne ako prispieva k ich začleneniu do kolektívu aj do vzdelávania, či ako ovplyvňuje klímu v škole. Na takéto vyhodnotenie by bolo potrebné realizovať experimentálny výskum.

Napriek tomu je dôležité vedieť, ako vnímajú dopad pôsobenia terénnych pracovníčok všetci aktéri a aktérky školskej komunity. Vnímanie opatrenia zo strany aktérok a aktérov školskej komunity poskytuje zdroj informácií o potenciálnych slabých stránkach pri zavádzaní opatrenia. Zároveň to, ako aktéri školskej komunity prijímajú toto opatrenie, môže ovplyvniť aj jeho realizáciu v praxi (napríklad negatívny postoj vyučujúcich môže viesť k horšej spolupráci s terénnymi pracovníčkami a podobne).

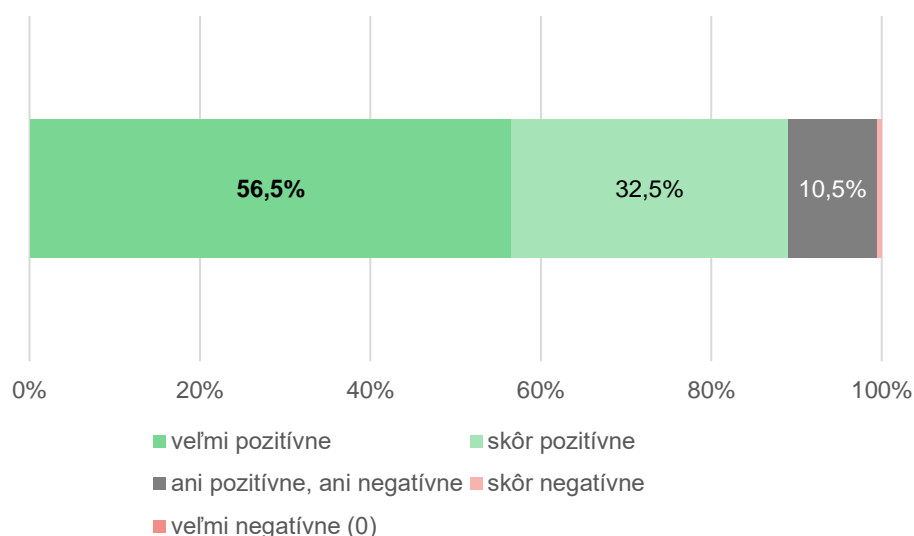
V dotazníkovom zisťovaní sme sa preto pýtali, ako zamestnankyne a zamestnanci škôl aj rodičia celkovo hodnotia to, že v škole pôsobí terénna pracovníčka z Ukrajiny. Zisťovali sme tiež, či podľa ich názoru má práca terénnych pracovníčok nejaký vplyv na duševné zdravie detí z Ukrajiny, ich vzťahy alebo vzdelávacie výsledky. Pýtali sme sa aj na to, či práca terénnej pracovníčky nejako ovplyvňuje ich prácu (v prípade zamestnancov škôl) alebo komunikáciu so školou (v prípade rodičov). Medzi zamestnankyňami a zamestnancami škôl sme tiež zisťovali, či vnímajú nejaké riziká pôsobenia týchto pracovníčok.

³³ Odpovede na otázku: Vedeli by ste povedať, z akých dôvodov ste s pracovníčkou z Ukrajiny neboli v kontakte? (N = 88)

Zamestnankyne a zamestnanci škôl

Výrazná väčšina zamestnankýň a zamestnancov škôl celkovo hodnotila pôsobenie terénnych pracovníčok z Ukrajiny v škole pozitívne. Viac ako polovica (56,5 %) uviedla, že opatrenie vníma veľmi pozitívne a približne tretina (32,5 %) skôr pozitívne. Neutrálny postoj zaujala len každá desiatu (10,5 %) zúčastnená osoba a skôr negatívne vnímala pôsobenie terénnych pracovníčok len jedna zamestnankyňa alebo zamestnanec (graf 15).

Graf 15: Celkové hodnotenie pôsobenia terénnych pracovníčok z Ukrajiny zamestnankyňami a zamestnancami škôl³⁴

Ďalej sme zisťovali, či vnímajú zamestnankyne a zamestnanci škôl nejaký dopad pôsobenia terénnej pracovníčky na vzdelávanie detí, ich duševné zdravie a vzťahy, ako aj na vlastnú prácu.

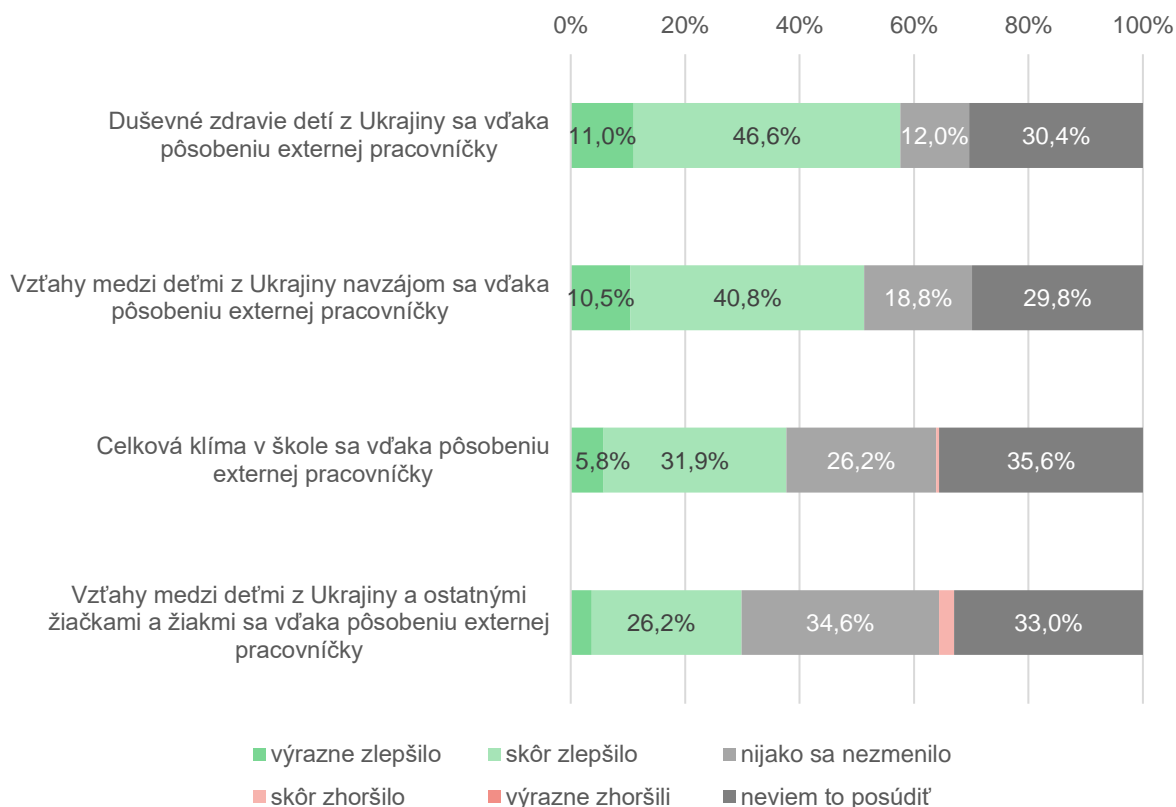
Najvýraznejší pozitívny dopad pozorovali zamestnanci a zamestnankyne škôl v oblasti duševného zdravia a vzťahov. Negatívny dopad podľa nich pôsobenie terénnych pracovníčok nemalo na žiadnu zo sledovaných oblastí. Vo viacerých oblastiach však značná časť zamestnankýň a zamestnancov nevidovala zmenu, prípadne nevedela dopad pôsobenia terénnych pracovníčok posúdiť.

Duševné zdravie detí z Ukrajiny sa vďaka pôsobeniu terénnych pracovníčok zlepšilo podľa viac než polovice zúčastnených osôb (57,6 %). Podľa približne polovice (51,3 %) sa tiež zlepšili vzájomné vzťahy medzi žiakmi a žiačkami z Ukrajiny. Menšia časť (29,8 %) však zaznamenala pozitívny dopad na vzťahy medzi žiakmi z Ukrajiny a ostatnými spolužiakmi. Približne tretina (34,6 %) respondentiek a respondentov uviedla, že žiadnu zmenu v tejto oblasti nezaznamenali a približne rovnaký podiel (33 %) to nevedei posúdiť.

Na celkovú klímu školy malo pôsobenie terénnych pracovníčok pozitívny dopad podľa viac ako tretiny (37,7 %) zamestnankýň a zamestnancov škôl. Zhruba štvrtina (26,2 %) žiadnu zmenu nezaznamenala a zhruba tretina (35,6 %) to nevedela posúdiť (graf 16).

³⁴ Odpovede na otázku: Ako celkovo hodnotíte to, že vo Vašej škole pôsobí externá pracovníčka z Ukrajiny? (N = 191)

Graf 16: Hodnotenie vplyvu pôsobenia terénnych pracovníčok na oblasť duševného zdravia a vzťahov (zamestnankyne a zamestnanci škôl)³⁵

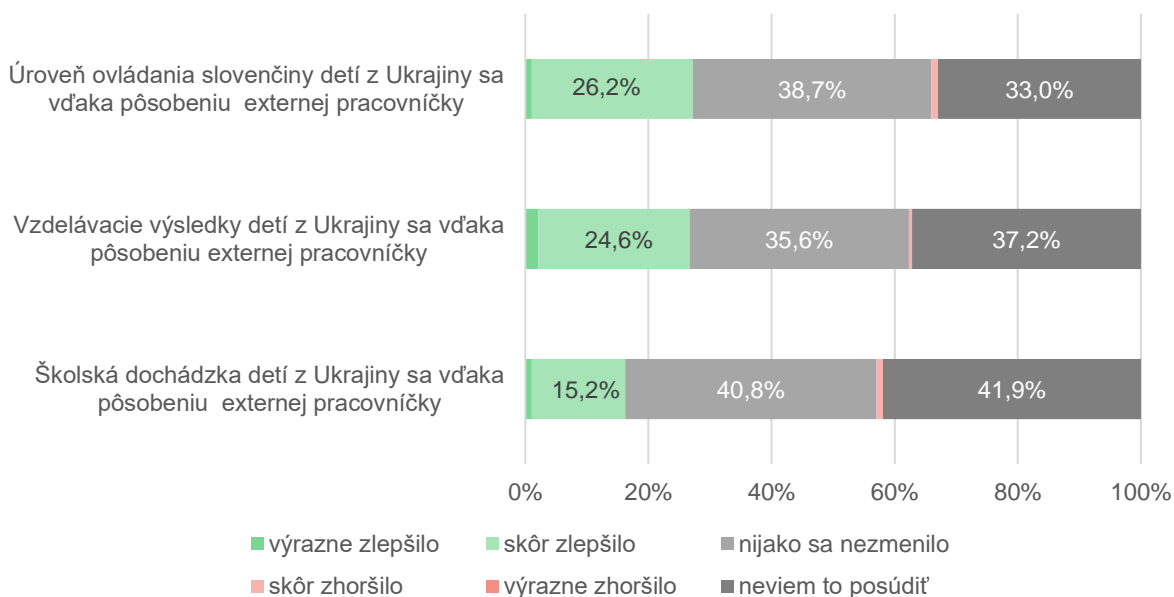
V oblasti vzdelávania väčšina zúčastnených osôb pozitívny vplyv nezaznamenala. Vzdelávacie výsledky detí z Ukrajiny sa vďaka pôsobeniu terénnej pracovníčky zlepšili podľa štvrtiny (26,7 %) zamestnankýň a zamestnancov, viac než tretina zmenu nezaznamenala (35,6 %) a ďalšia viac než tretina to nevedela posúdiť (37,2 %).

Úroveň slovenčiny pozitívne ovplyvnilo pôsobenie terénnej pracovníčky podľa približne štvrtiny (26,2 %) zúčastnených osôb. Viac než tretina zmenu nezaznamenala (38,7 %) a ďalšia približne tretina to nevedela posúdiť (33,0 %).

Na školskú dochádzku mali terénne pracovníčky pozitívny vplyv len podľa menej ako pätiny (16,2 %) zúčastnených osôb. Zmenu nezaznamenalo 40,8 % a posúdiť to nevedelo 41,9 % zamestnankýň a zamestnancov škôl (graf 17).

³⁵ N = 191

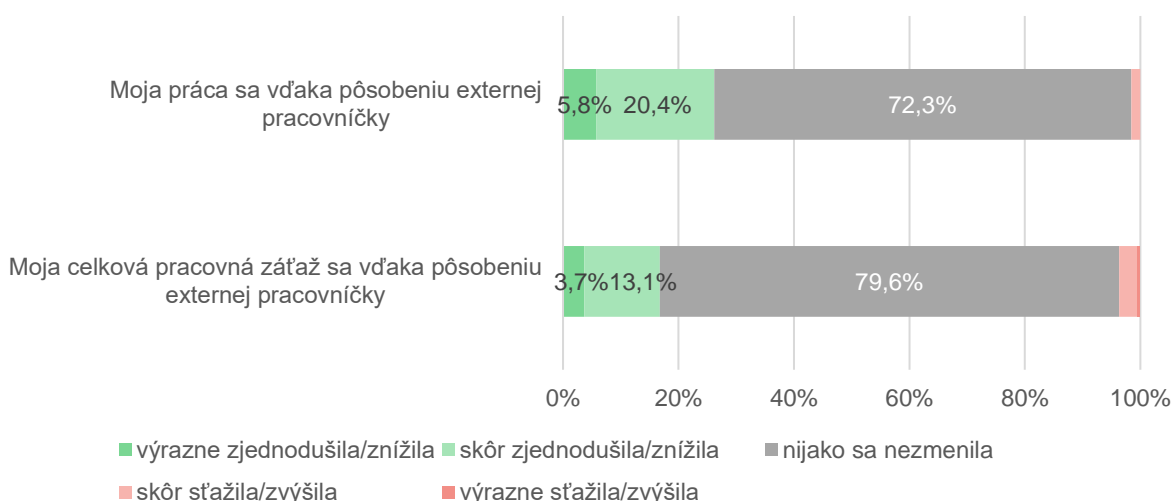
Graf 17: Hodnotenie vplyvu pôsobenia terénnych pracovníčok na oblasť vzdelávania (zamestnankyne a zamestnanci škôl)³⁶

Pôsobenie terénnej pracovníčky nemalo vplyv ani na prácu väčšiny zamestnankýň a zamestnancov.

Práca sa vďaka pôsobeniu terénnej pracovníčky zjednodušila pre zhruba štvrtinu (26,2 %) zamestnankýň a zamestnancov, žiaden vplyv nezaznamenali takmer tri štvrtiny (72,3 %). Zníženie celkovej pracovnej záťaže vďaka pôsobeniu terénnej pracovníčky zaznamenala menej ako pätina (16,8 %) zamestnankýň a zamestnancov škôl. Prevažná väčšina (79,6 %) však uviedla, že pôsobenie terénnej pracovníčky nemalo žiaden vplyv na mieru ich pracovnej záťaže (graf 18).

Graf 18: Hodnotenie vplyvu pôsobenia terénnych pracovníčok na prácu zamestnankýň a zamestnancov škôl³⁷

³⁶ N = 191

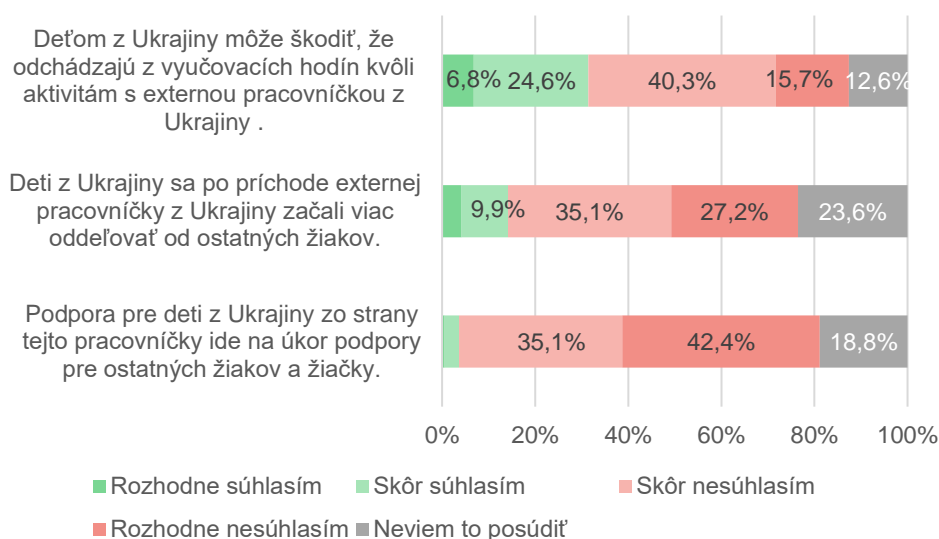
³⁷ N = 191

Medzi zamestnankyňami a zamestnancami škôl sme tiež zisťovali, či vnímajú v súvislosti s pôsobením terénnych pracovníčok nejaké riziká. Výsledky opäť poukázali na výraznú podporu pôsobenia terénnej pracovníčky v škole, no naznačili aj niektoré riziká vnímania tohto opatrenia zamestnankyňami a zamestnancami školy.

Aj keď viac ako polovica (56 %) zúčastnených osôb nesúhlasila s výrokom, že deťom môže škodiť to, že kvôli aktivitám s terénnou pracovníčkou odchádzajú z vyučovacích hodín, takmer tretina (31,4 %) sa toho obávala.

Menšia časť (14,1 %) zamestnankyň a zamestnancov tiež vnímala, že deti z ukrajiny sa po príchode terénnej pracovníčky začali viac oddeľovať od ostatných žiakov. Takmer dve tretiny (62,3 %) zúčastnených osôb to tak však nevnímali. Najmenej súhlasili respondentky a respondenti s výrokom, že by podpora detí išla na úkor ostatných detí v škole (súhlasilo len 3,7 % a nesúhlasilo 77,5 %; graf 19).

Graf 19: Riziká vnímané zo strany zamestnancov a zamestnankyň škôl - oblasť vzdelávania detí³⁸

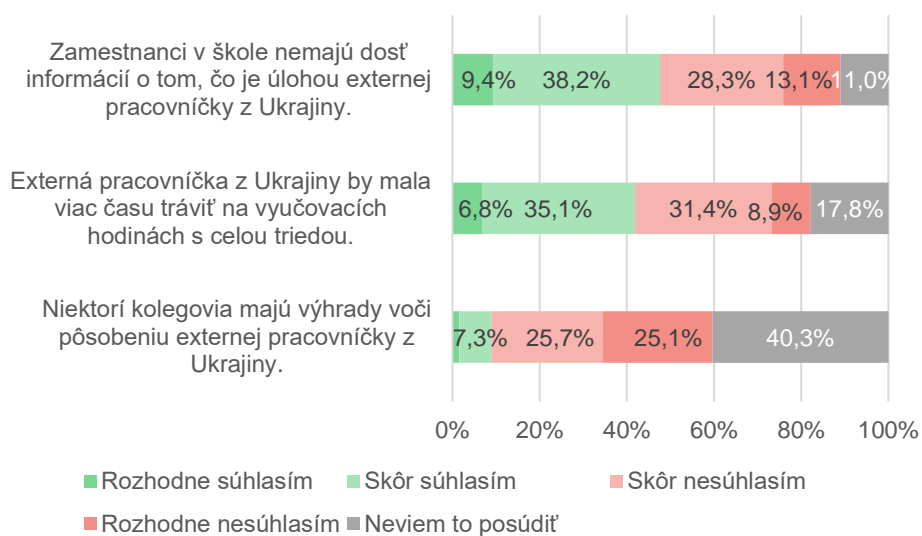

Ako najproblematickejšia oblasť sa ukázala informovanosť o pôsobení terénnej pracovníčky. Takmer polovica (47,6 %) zúčastnených osôb súhlasila s tým, že zamestnanci a zamestnankyne v školách nemajú dostatok informácií o pôsobení terénnej pracovníčky. Len o čosi menej respondentiek a respondentov (41,4 %) toto riziko nevnímalo.

Značná časť (41,9 %) tiež súhlasila s tým, že terénna pracovníčka by mala viac času tráviť na vyučovacích hodinách, avšak približne rovnaká časť (40,3 %) s tým nesúhlasila. S tým, že by mali iní zamestnanci a zamestnankyne v škole výhrady voči pôsobeniu terénnej pracovníčky, súhlasilo len minimum (8,9 %) zamestnankyň a zamestnancov. Nesúhlas vyjadrila polovica (50,8 %) a v porovnaní s ostatnými výrokmi sa značná časť (40,3 %) vyjadrila, že postoje iných kolegov nevie posúdiť (graf 20).

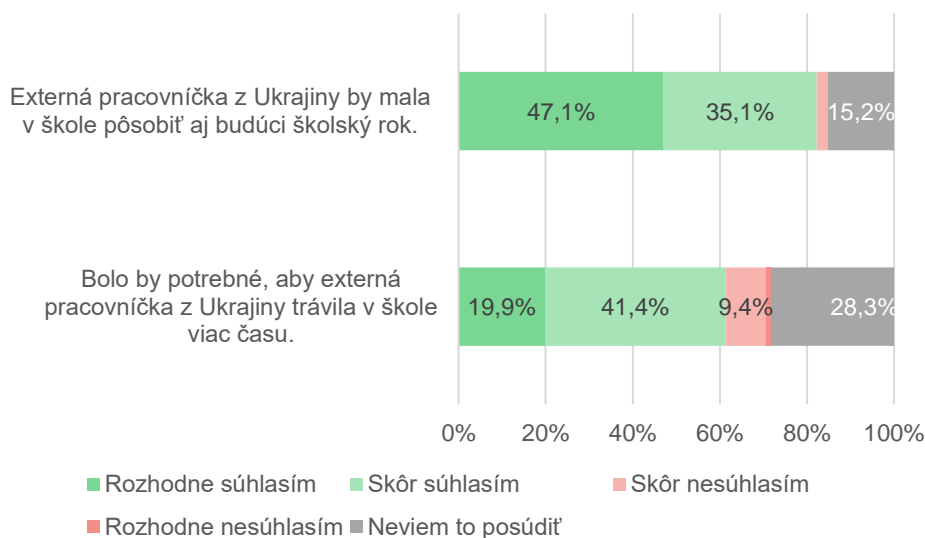
³⁸ N = 191

Graf 20: Riziká vnímané zo strany zamestnancov a zamestnankýň škôl – oblasť personálu školy³⁹

Napriek týmto rizikám prevažná väčšina (88,2 %) zamestnankýň a zamestnancov súhlasila s tým, že terénna pracovníčka z Ukrajiny by mala v škole pôsobiť aj budúci školský rok. Takmer dve tretiny zamestnankýň a zamestnancov (61,3 %) tiež súhlasilo s výrokom, že terénna pracovníčka by mala v škole tráviť viac času (graf 21).

Graf 21: Riziká vnímané zo strany zamestnancov a zamestnankýň škôl - oblasť práce terénnej pracovníčky⁴⁰

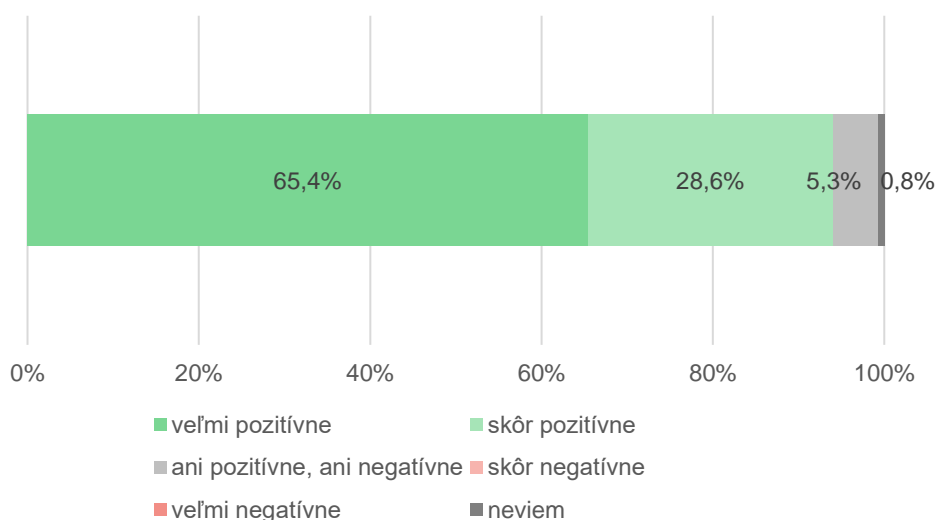
³⁹ N = 191

⁴⁰ N = 191

Rodičia

Aj hodnotenie rodičov bolo prevažne pozitívne. Takmer všetci rodičia (94 %), ktorí o pôsobení terénnej pracovníčky vedeli, hodnotili toto opatrenie pozitívne. Až dve tretiny (65,4 %) pritom hodnotili pôsobenie terénnej pracovníčky veľmi pozitívne. Len 5,3 % rodičov uviedlo, že toto opatrenie nehodnotia ani pozitívne ani negatívne. Žiaden z rodičov nehodnotil opatrenie negatívne (graf 22).

Graf 22: Celkové hodnotenie pôsobenia terénnych pracovníčok z Ukrajiny rodičmi detí z Ukrajiny⁴¹

Napriek tomu však nezanedbateľná časť (16,5 % tých, ktorí vedeli o pôsobení terénnej pracovníčky) rodičov uviedla, že ich dieťa tieto aktivity nenavštevuje. Ako dôvody uviedli, že si to dieťa neželalo (7 rodičov, teda 31,8 %), že si nepriali, aby dieťa vynechávalo vyučovanie (7 rodičov, teda 31,8 %), že to ich dieťa nepotrebuje (8 rodičov, teda 36,4 %), prípadne že nemali dosť informácií (3 rodičia, teda 13,6 %) ⁴².

Rodičov, ktorých deti sa aktivít s terénnymi pracovníčkami zúčastňovali, sme podobne ako zamestnankyne a zamestnancov poprosili, aby zhodnotili, či má podľa nich toto opatrenie nejaký vplyv na vzdelávanie ich detí, duševné zdravie a vzťahy a prípadne na nich samotných.

Podobne ako zamestnanci a zamestnankyne školy, aj veľká časť rodičov detí z Ukrajiny vnímala, že pôsobenie terénnej pracovníčky malo pozitívny vplyv na oblasť duševného zdravia a vzťahov.

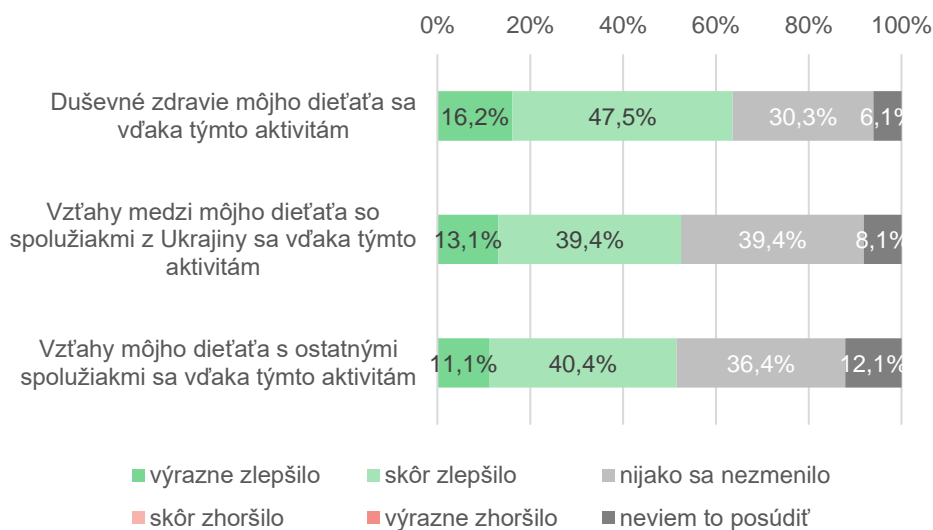
Duševné zdravie detí sa vďaka pôsobeniu terénnej pracovníčky zlepšilo podľa takmer dvoch tretín (63,6 %) rodičov, ostatní uviedli, že zmenu nezaevidovali (30 %) alebo že to nevedia posúdiť (6,1 %).

Pozitívny vplyv na vzťahy ich dieťaťa so spolužiakmi z Ukrajiny uviedla približne polovica (52,5 %) rodičov a zhruba rovnaká časť buď zmenu nevidela (39,4 %) alebo to nevedela posúdiť (8,1 %). Podobne vnímali rodičia vzťahy s ostatnými spolužiakmi, ktorí nie sú z Ukrajiny. O pozitívnej zmene informovala približne polovica (51,5 %) a zhruba rovnaká časť buď zmenu nezachytila (36,4 %) alebo to nevedela posúdiť (12,1 %; graf 23).

⁴¹ Odpovede na otázku: Ako celkovo vnímate to, že v škole, ktorú navštevuje Vaše dieťa, pôsobí terénna pracovníčka z Ukrajiny? (N = 133)

⁴² Odpovede na otázku: Z akých dôvodov Vaše dieťa nenavštevuje tieto aktivity? (N = 22)

Graf 23: Hodnotenie vplyvu pôsobenia terénnych pracovníčok na oblasť duševného zdravia a vzťahov (rodičia detí z Ukrajiny)⁴³

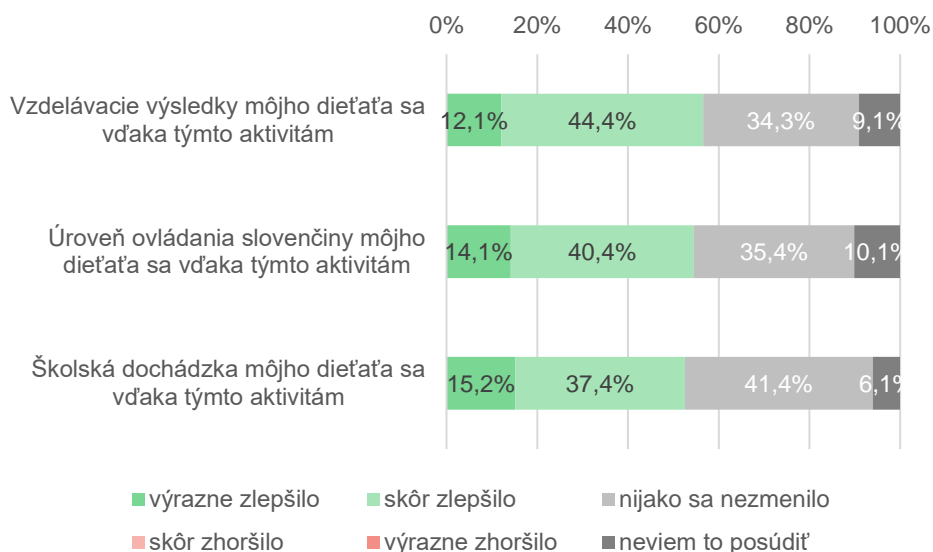
Na rozdiel od zamestnankýň a zamestnancov škôl však značná časť rodičov detí z Ukrajiny informovala aj o tom, že pôsobenie terénnej pracovníčky malo podľa nich pozitívny vplyv na oblasť vzdelávania detí. Vzdelávacie výsledky sa vďaka pôsobeniu terénnej pracovníčky zlepšili podľa viac ako polovice (56,6 %) rodičov (podľa 34,4 % sa vzdelávacie výsledky nijako nezmenili a 9,1 % to nevedelo posúdiť).

Rovnako podľa viac ako polovice rodičov (54,5 %) sa zlepšila úroveň slovenčiny detí (podľa 35,4 % sa úroveň slovenčiny nijako nezmenila a 10,1 % to nevedelo posúdiť). Tak isto zhruba polovica (52,5 %) uviedla, že sa vďaka pôsobeniu terénnej pracovníčky zlepšila školská dochádzka detí (podľa 41,4 % sa školská dochádzka nijako nezmenila a 6,1 % to nevedelo posúdiť; graf 24).

Vysvetlenie rozdielu medzi vnímanou účinnosťou opatrenia na vzdelávacie výstupy medzi zamestnancami škôl a rodičmi by vyžadovalo ďalšie údaje. Jedným z dôvodov môže byť napríklad vyššia motivácia rodičov oceniť aktivity školy na podporu ich detí v náročnej situácii. Prípadne môžu mať rodičia a zamestnanci školy odlišné kritériá hodnotenia sledovaných oblastí. Ako uvádzame už vyššie, tieto odpovede v žiadnom prípade neumožňujú objektívne posúdiť reálnu mieru zlepšenia alebo zhoršenia v sledovaných oblastiach a takéto posúdenie by vyžadovalo komplexnejší výskum.

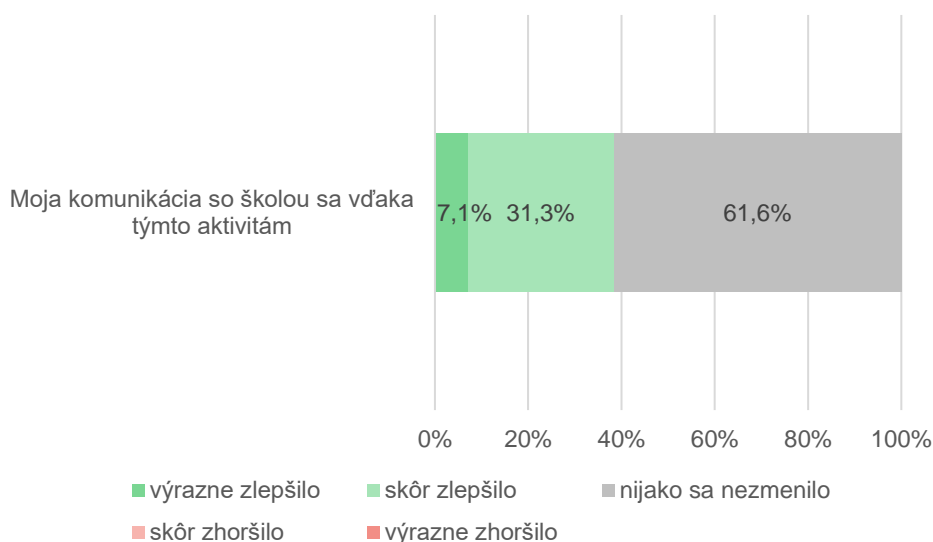
⁴³ N = 99

Graf 24: Hodnotenie vplyvu pôsobenia terénnych pracovníčok na oblasť vzdelávania (rodičia detí z Ukrajiny)⁴⁴

Napokon sme sa rodičov pýtali, či sa vďaka pôsobeniu terénnej pracovníčky nejako zmenila ich komunikácia so školou. V tejto oblasti už vnímala pozitívny prínos menšia časť rodičov. Zmenu k lepšiemu zaznamenala viac ako tretina (38,4 %) rodičov a takmer dve tretiny (61,6 %) uviedli, že sa ich komunikácia so školou nijako nezmenila (graf 25).

Graf 25: Hodnotenie vplyvu pôsobenia terénnych pracovníčok na komunikáciu so školou (rodičia detí z Ukrajiny)⁴⁵

⁴⁴ N = 99

⁴⁵ N = 99

Ďalšie potreby škôl a rodičov

Podpora zo strany terénnych pracovníčok z Ukrajiny predstavuje len jedno z podporných opatrení, ktoré je vhodné deťom a mladým ľuďom utekajúcim pred vojnou poskytnúť. Okrem toho podľa odbornej literatúry aj príkladov dobrej praxe potrebujú deti a mladí ľudia s migrantskou skúsenosťou aj **intenzívnu jazykovú podporu**, úpravy vo vzdelávaní či opatrenia na podporu socializácie a zapájania sa do voľnočasových aktivít (Cerna, 2019; OECD, 2019b).

Zamestnankýň a zamestnancov škôl, ako aj rodičov detí z Ukrajiny sme sa preto v závere dotazníka pýtali, akú podporu by vo všeobecnosti potrebovali oni a aká podpora by bola podľa nich potrebná pre deti.

Zamestnankyne a zamestnanci škôl

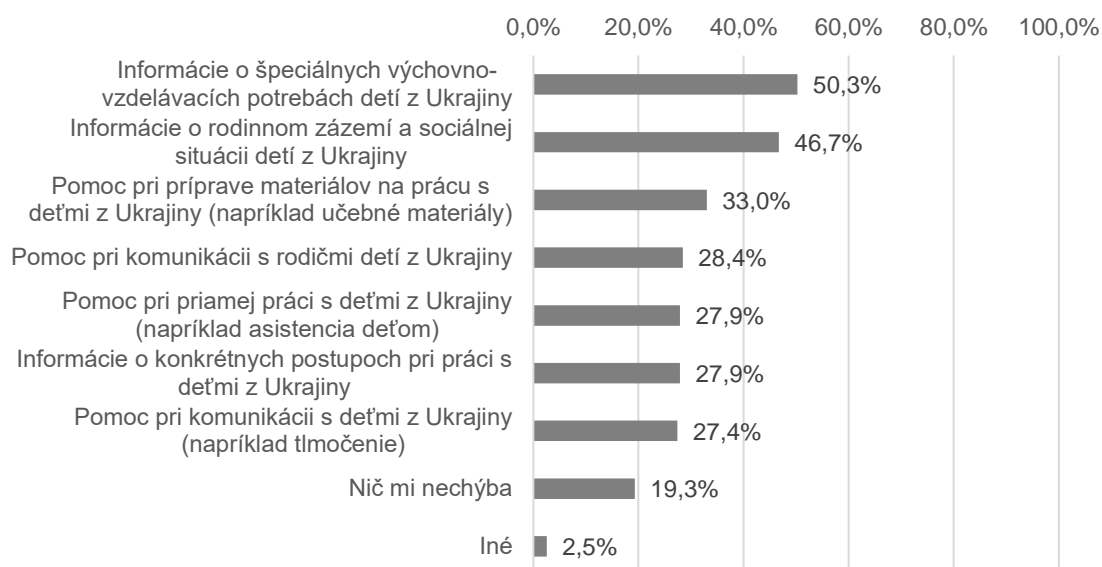
Značnej časti zamestnankýň a zamestnancov škôl chýbala pri práci so žiačkami a žiakmi z Ukrajiny podpora, ktorú by im mohli zabezpečiť práve terénne pracovníčky alebo iné odborníčky z Ukrajiny. Informácie o špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrebách detí z Ukrajiny by potrebovala polovica (50,3 %) zúčastnených osôb a informácie o rodinnom zázemí a sociálnej situácii detí by potrebovala tiež takmer polovica (46,7 %). Viac ako štvrtine (28,4 %) zamestnancov a zamestnankýň škôl tiež chýbala pomoc pri komunikácii s rodičmi z Ukrajiny.

Okrem toho zamestnanci a zamestnankyne informovali aj o potrebách, ktoré prekračujú kompetencie terénnych pracovníčok. Tretina (33 %) by potrebovala pomoc pri príprave materiálov na prácu s deťmi z Ukrajiny, viac ako štvrtina (27,9 %) pomoc pri priamej práci s deťmi z Ukrajiny napríklad vo forme asistencie počas hodín a rovnaká časť by potrebovala tiež pomoc pri komunikácii s deťmi z Ukrajiny (napríklad vo forme tlmočenia), ako aj informácie o konkrétnych postupoch pri práci s deťmi z Ukrajiny. Takmer pätina (19,3 %) uviedla, že im nechýba nič (graf 26).

Na otázku, aká podpora by sa podľa nich mala zabezpečiť deťom z Ukrajiny, odpovedali viac ako dve tretiny (68,5 %) zúčastnených osôb, že deti by potrebovali doučovanie a pomoc pri príprave na vyučovanie. Rovnaká časť (68,5 %) uviedla, že je potrebná intenzívna výučba slovenčiny. Viac ako tretina (38,1 %) si myslela, že v triedach, ktoré navštevujú žiačky a žiaci z Ukrajiny, by bola potrebná asistencia a necelá tretina (31,5 %) zase označila za potrebnú špeciálno-pedagogickú podporu pre týchto žiakov a žiačky.

Aj v tejto otázke značná časť zamestnankýň a zamestnancov škôl uviedla, že deti potrebujú podporu, ktorá by mala byť v kompetencii terénnych pracovníčok. Podľa necelej polovice (42,1 %) zamestnancov a zamestnankýň škôl by deti potrebovali psychologickú podporu. Podľa viac ako tretiny (39,6 %) by tiež bolo potrebné pracovať na utužovaní vzťahov medzi deťmi v škole (graf 27).

Graf 26: Potreby zamestnankýň a zamestnancov pri práci so žiačkami a žiakmi z Ukrajiny⁴⁶

Graf 27: Potreby detí z Ukrajiny podľa zamestnankýň a zamestnancov škôl⁴⁷

⁴⁶ N = 197

⁴⁷ N = 197

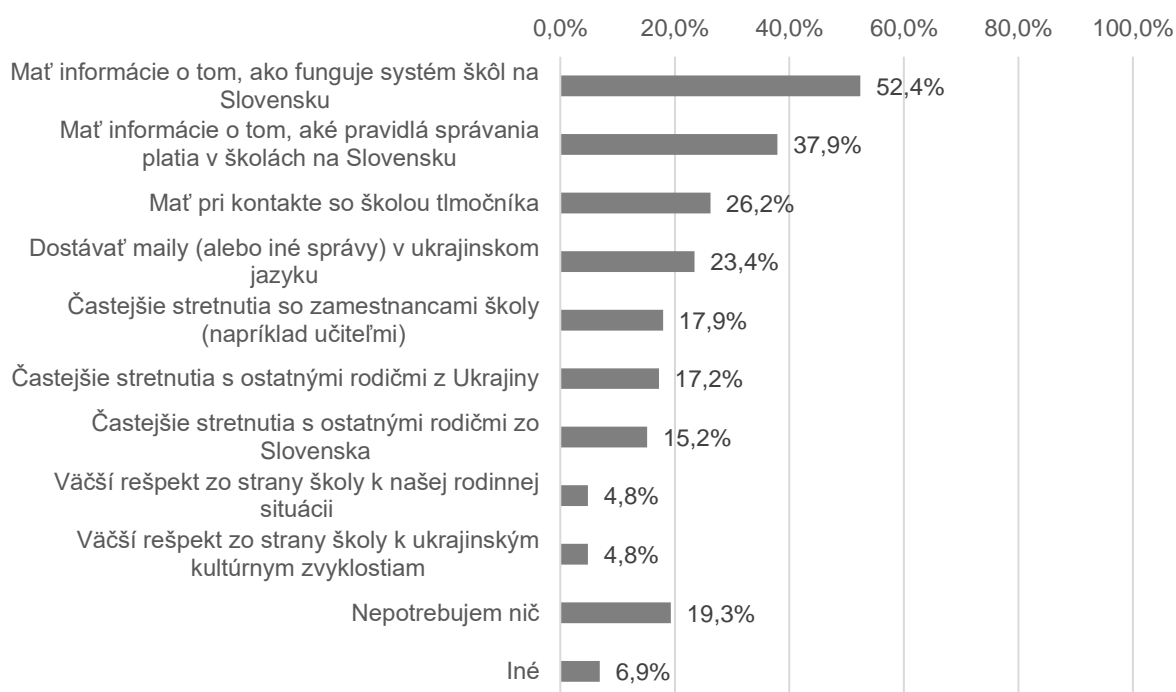
Rodičia

Rodičov sme sa podobne ako zamestnankýň a zamestnancov škôl najskôr pýtali, akú podporu by potrebovali oni. Následne sme zisťovali, čo by podľa ich názoru potrebovali ich deti.

Najčastejšie rodičom chýbali informácie o vzdelávacom systéme na Slovensku. O čosi viac ako polovica (52,4 %) by potrebovala informácie o tom, ako funguje systém škôl na Slovensku a viac než tretina (37,9 %) by uvítala informácie o pravidlách správania v slovenských školách.

Viaceri rodičia by tiež uvítali podporu pri prekonávaní jazykovej bariéry so školou. Približne štvrtina (26,2 %) by si priala mať pri komunikácii so školou tlmočníka a zhruba rovnaká časť (23,4 %) by chcela dostávať písomné správy zo školy v ukrajinjine. Častejší kontakt so zamestnancami školy by si priala necelá pätina (17,9 %) rodičov. Rovnaká časť (17,2 %) by uvítala stretnutia s ostatnými rodičmi z Ukrajiny a 15,2 % aj stretnutia s ostatnými rodičmi zo Slovenska (graf 28).

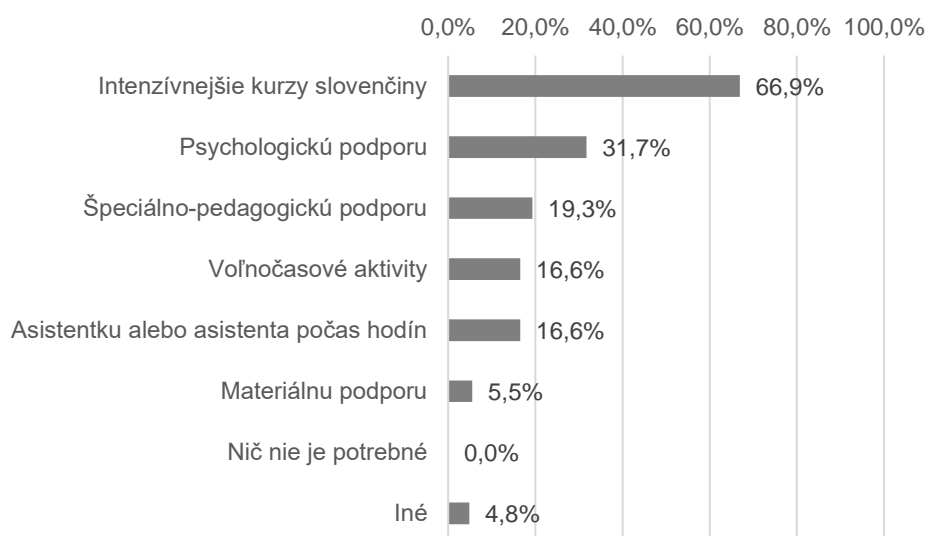
Graf 28: Potreby rodičov detí z Ukrajiny v oblasti komunikácie so školou⁴⁸

V oblasti podpory pre deti vnímalo najviac rodičov (66,9 %) podobne ako v prípade zamestnankyň a zamestnancov škôl potrebu zabezpečiť deťom intenzívne kurzy slovenčiny. Necelá tretina tiež uviedla, že je pre ich deti potrebné zabezpečiť psychologickú podporu (31,7 %) a podľa pätiny (19,3 %) aj špeciálno-psychologickú podporu. Menšia časť (16,6 %) rodičov uviedla, že by pre ich deti bolo potrebné zabezpečiť voľnočasové aktivity a asistenciu počas vyučovacích hodín (graf 29).

⁴⁸ N = 144

Graf 29: Potreby detí z Ukrajiny podľa ich rodičov⁴⁹

Ako vidia podporu terénnych pracovníčok detí

31

Hlavným cieľom programu je poskytnúť deťom utekajúcim pred vojnou psychosociálnu podporu. Preto sme sa žiakov a žiačok z Ukrajiny v dotazníku pýtali na to, ako sa im páčili aktivity s učiteľkou alebo psychologičkou z Ukrajiny a či sa podľa nich vďaka týmto aktivitám niečo zmenilo (či sa cítia lepšie a či sa im viac páči v škole).

Zároveň sme sa ich pýtali na to, ako hodnotia organizáciu aktivít počas vyučovania a či sa stretli s tým, že to prekážalo ich spolužiakom a vyučujúcim. Zaujímalo nás aj to, či by tieto aktivity chceli navštevovať aj v ďalšom školskom roku. Napokon sme zisťovali, ako sa v škole cítia vo všeobecnosti a či sú k nim učiteľky a učitelia spravodliví.

Celkové hodnotenie hodín s terénnou pracovníčkou

Z údajov vyplynulo, že značnej väčšine (93,3 %) detí sa na aktivitách s terénnou pracovníčkou páčilo.⁵⁰ Menšia časť (6,7 %) detí sa nevedela vyjadriť, či sa im na aktivitách páčilo, avšak žiadne zo zapojených detí nevyjadrilo negatívny postoj k uskutočňovaným aktivitám.

Zároveň sa ukázalo, že viac ako tri štvrtiny (77,5 %) detí súhlasili s tým, že sa vďaka týmto aktivitám cítili lepšie⁵¹ a len o čosi menej detí (73,7 %) súhlasilo s tým, že sa im vďaka týmto aktivitám páčilo na škole viac⁵². Len minimum (5,8, resp. 5,9 %) detí malo opačný názor.

⁴⁹ N = 144

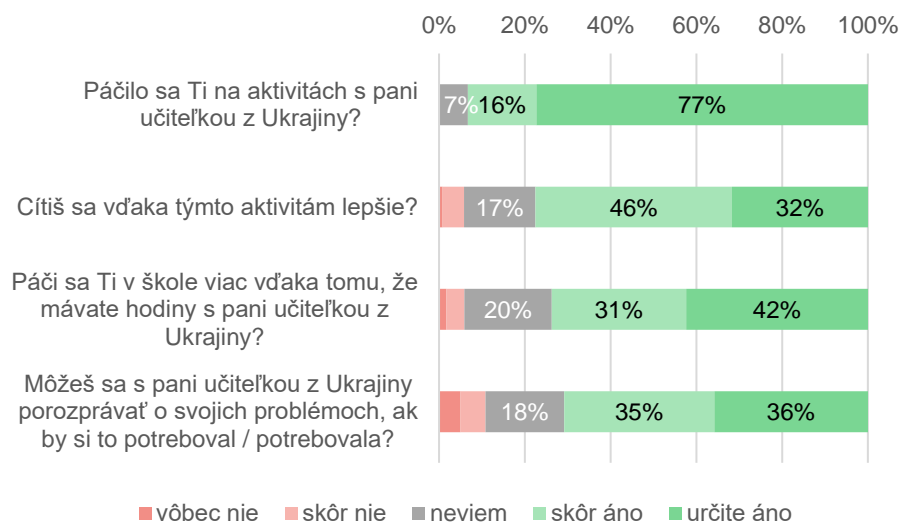
⁵⁰ N = 119

⁵¹ N = 120

⁵² N = 118

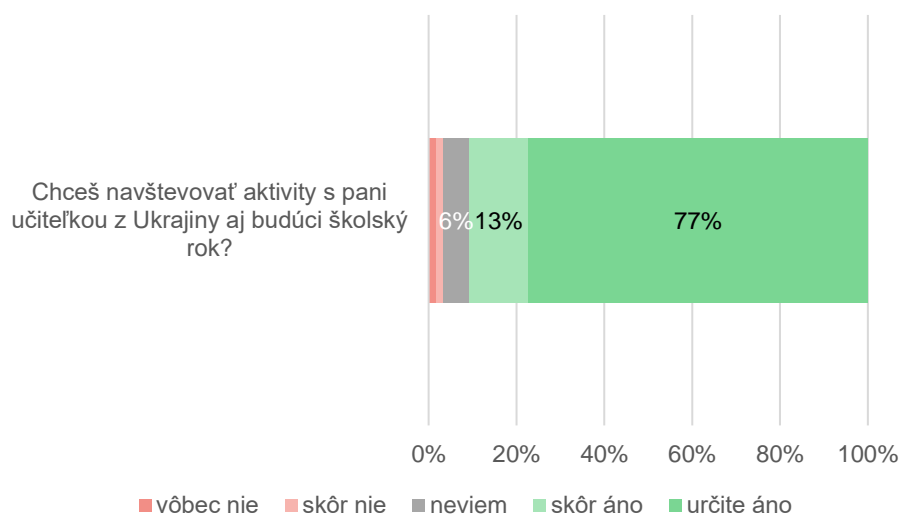
Viac ako dve tretiny (70,8 %) detí tiež súhlasili s tým, že sa môžu s učiteľkou z Ukrajiny v prípade potreby porozprávať o svojich problémoch.⁵³ Približne každé desiate (10,8 %) dieťa však nesúhlasilo, že má takúto možnosť. Presné príčiny tejto skutočnosti nepoznáme a nevieme ani to, koľko detí sa na terénnu pracovníčku obrátilo (graf 30).

Graf 30: Hodnotenie aktivít s terénnou pracovníčkou zo strany žiakov a žiačok

Detí z Ukrajiny sme sa pýtali aj na to, či chcú aktivity s terénnou pracovníčkou navštevovať aj v ďalšom školskom roku. Značná väčšina (90,8 %) z nich s tým súhlasila.⁵⁴ Len minimum (3,4 %) detí nesúhlasilo s tým, že by chcelo v navštevovaní týchto aktivít pokračovať (graf 31).

Graf 31: Záujem žiakov a žiačok o navštevovanie aktivít v budúcom školskom roku

⁵³ N = 120

⁵⁴ N = 119

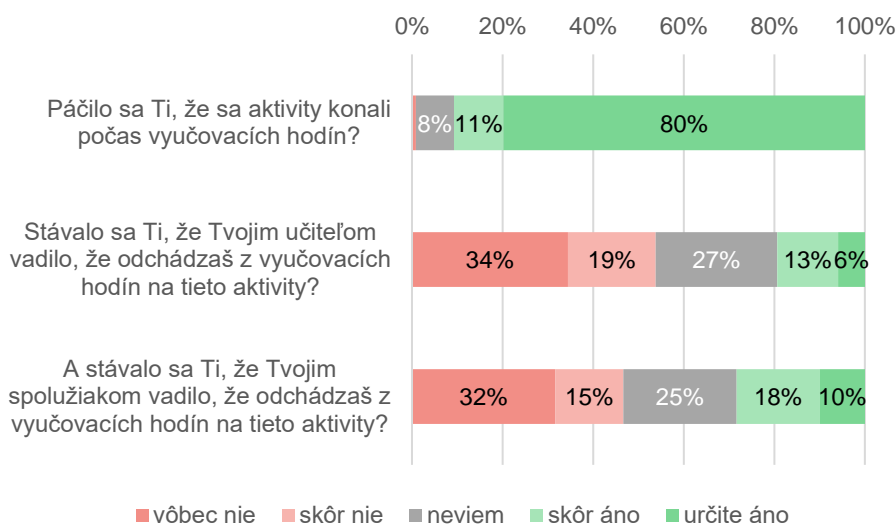
Hodnotenie organizácie hodín počas vyučovania

Aktivity s terénnou pracovníčkou sa konajú počas bežných vyučovacích hodín. Vďaka tomu to pre deti nepredstavuje dodatočnú časovú záťaž. Na druhej strane však takáto organizácia aktivít môže prekážať spolužiakom a vyučujúcim týchto detí. Preto sme sa žiakov a žiačok pýtali, ako túto organizáciu aktivít vnímajú a aké majú skúsenosti s vnímaním tejto organizácie zo strany vyučujúcich a ostatných detí.

Značná väčšina (90,8 %) detí sa vyjadrila, že sa im páči, že sa aktivity konali počas vyučovacích hodín.⁵⁵ Takmer žiadne (0,8 %) dieťa nemalo s takouto organizáciou aktivít problém.

Na druhej strane, viac ako štvrtina (28,3 %) detí uviedla, že ich spolužiakom prekážalo, že odchádzali z vyučovacích hodín.⁵⁶ Súčasne sa približne pätina (19,3 %) detí stretla s tým, že to prekážalo učiteľom a učiteľkám (graf 32).⁵⁷

Graf 32: Hodnotenie a skúsenosti žiakov a žiačok s organizáciou aktivít

⁵⁵ N = 119

⁵⁶ N = 120

⁵⁷ N = 119

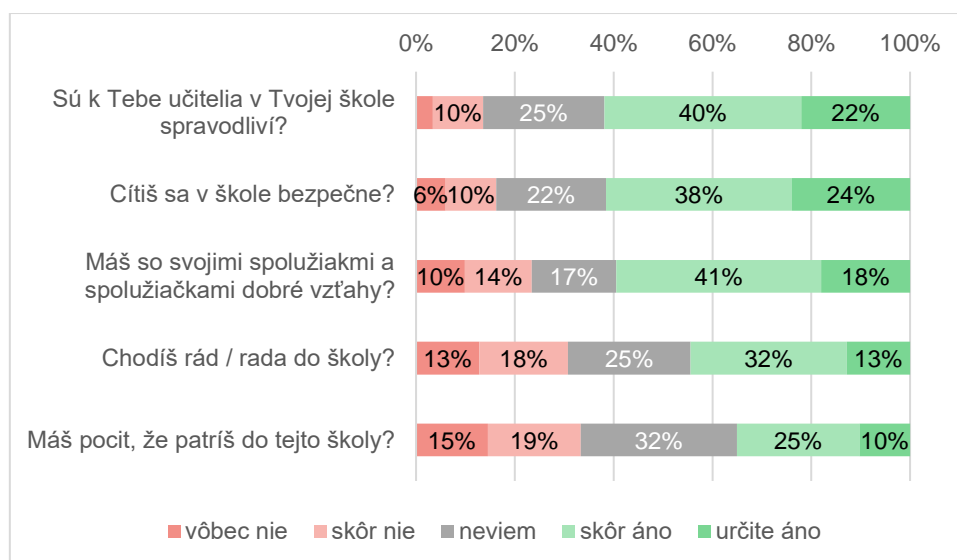
Ako sa deti cítia v škole

Na záver sme sa žiakov a žiačok z Ukrajiny pýtali, ako sa v škole cítia a či sú k nim učiteľky a učitelia spravodliví. Najväčšiu mieru súhlasu deti z Ukrajiny vyjadrili s tým, že učitelia sú k nim spravodliví (61,9 %) ⁵⁸ a že sa v škole cítia bezpečne (61,5 %) ⁵⁹. Viac ako polovica (59,5 %) detí súhlasila aj s tým, že má so svojimi spolužiakmi a spolužiačkami dobré vzťahy. ⁶⁰ Na druhej strane, takmer štvrtina (23,4 %) z nich s tým nesúhlasila.

Len menej ako polovica (44,4 %) detí z Ukrajiny súhlasila s tým, že rada chodí do školy. ⁶¹ Nesúhlas vyjadrila takmer tretina (30,8 %) detí. Ešte horšie to bolo v prípade pocitu príslušnosti ku škole. Len viac ako tretina (35 %) detí z Ukrajiny mala pocit, že patria do danej školy. ⁶² Tretina (33,3 %) detí s tým nesúhlasila (graf 33).

Viacere deti z Ukrajiny sa teda v škole necítili dobre. Na porovnanie ich situácie s ostatnými spolužiakmi a spolužiačkami nám však chýbajú údaje.

Graf 33: Vzťah žiakov a žiačok ku škole

⁵⁸ N = 118

⁵⁹ N = 117

⁶⁰ N = 111

⁶¹ N = 117

⁶² N = 117

Závery a odporúčania

Tím regionálnych terénnych pracovníčok z Ukrajiny vznikol ako reakcia na krízovú situáciu, ktorú vyvolala vojna Ruska proti Ukrajine. Na Slovensko prišli tisíce detí, ktoré bolo potrebné začleniť do vzdelávania. Štát však školám pri tejto náročnej úlohe poskytol len minimálnu podporu a nedokázal zabezpečiť ani prístup k vzdelávaniu pre všetky deti a mladých ľudí z Ukrajiny.

Inklucentrum v spolupráci s Centrom poradenstva a prevencie Bratislava III zriadilo v januári 2023 regionálny tím terénnych pracovníčok, ktoré pravidelne navštevujú školy s vysokým počtom detí z Ukrajiny. Ich úlohou je realizovať s deťmi aktivity zamerané na ich psychosociálnu podporu, ako aj pomáhať personálu školy pri začleňovaní týchto detí do vzdelávania či pri komunikácii s rodičmi detí. Toto opatrenie nadviazalo na zistenia viacerých analýz Centra vzdelávacích analýz a inšpirovalo sa mobilnými interkultúrnymi tímami z Rakúska.

V rámci Slovenska teda ide o unikátny projekt, ktorý vychádza z hĺbkového mapovania potrieb škôl aj zahraničnej dobrej praxe a môže mať významný pozitívny vplyv na začleňovanie detí z Ukrajiny do vzdelávania. Keďže však ide o opatrenie, ktoré sa bežne v školách na Slovensku nerealizuje, pre ďalšie fungovanie programu a jeho prípadné rozšírenie je potrebné vyhodnocovať kvalitu aj účinnosť programu.

V predkladanej správe prezentujeme výsledky vyhodnotenia programu z hľadiska toho, aké skúsenosti majú s pôsobením terénnych pracovníčok aktérky a aktéri školských komunít a ako toto opatrenie vnímajú. Cieľom je identifikovať prípadné slabé stránky implementácie opatrenia a zároveň poznať názory osôb, ktorých sa opatrenie dotýka.

Predkladaná správa tak môže pomôcť realizátorom projektu pri jeho ďalšom nastavovaní a upozorniť na potenciálne riziká alebo slabé stránky realizácie opatrenia v praxi. Zároveň môže vyhodnotenie slúžiť v prípade jeho rozširovania. Optimálne by však bolo vyhodnotiť aj to, či a aký dopad má program na psychické zdravie a sociálne vzťahy detí. Takéto vyhodnotenie by však bolo časovo a finančne náročné.

Výsledky mapovania názorov a hodnotenia samotných detí z Ukrajiny, ich rodičov a zamestnancov a zamestnankýň škôl prinášajú tri zásadné zistenia:

(1) Prevažná časť všetkých respondentov a respondentiek vnímala opatrenie pozitívne a priala si, aby program pokračoval aj v ďalšom školskom roku.

Pôsobenie terénnych pracovníčok vnímalo pozitívne 89 % zamestnancov a zamestnankýň škôl, 94 % rodičov detí z Ukrajiny a 93 % samotných detí. Rovnako značná časť zúčastnených osôb vo všetkých troch oslovených skupinách informovala, že pôsobenie terénnych pracovníčok má podľa ich názoru pozitívny vplyv na duševné zdravie a pohodu detí. Tieto zistenia môžu naznačovať, že program celkom dobre plní svoj účel.

(2) Detailnejší pohľad na spoluprácu rodičov a zamestnancov škôl s terénnymi pracovníčkami naznačuje, že by bolo zrejme vhodné posilniť kontakty medzi terénnymi pracovníčkami a komunitou školy.

Hoci značná časť zamestnancov aj rodičov detí z Ukrajiny vedela o terénnych pracovníčkach a ich pôsobenie hodnotila pozitívne, v priamom kontakte bola s terénnymi pracovníčkami už menšia časť zúčastnených osôb. Spomedzi zamestnankýň a zamestnancov škôl bola niekedy v pracovnom kontakte len necelá polovica (46,1 %) a spomedzi rodičov len tretina (33,8 %).

V prípade zamestnankýň a zamestnancov sa tiež výrazne líšila frekvencia spolupráce. Niektoré zamestnankyne a zamestnanci spolupracovali s terénnou pracovníčkou na týždennej či dvojtýždňovej báze, no niektoré menej často. Takmer polovica (48,9 %) rodičov, ktorí boli s terénnou pracovníčkou v kontakte, uviedla, že to bolo len raz.

Zamestnankyne a zamestnanci škôl tiež na viacerých miestach informovali, že vnímajú nedostatočnú informovanosť personálu školy o pôsobení terénnej pracovníčky. Takisto väčšina z nich nevnímala, že by im pôsobenie terénnej pracovníčky zjednodušilo prácu alebo znížilo pracovnú záťaž. Súčasne značná časť zúčastnených osôb uviedla, že by na zjednodušenie svojej práce potrebovali informácie o duševnom zdraví, sociálnej situácii či špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrebách detí z Ukrajiny, čo je práve v kompetencii terénnych pracovníčok. Tieto údaje naznačujú, že v ďalšom fungovaní programu by bolo potrebné posilniť spoluprácu terénnych pracovníčok s personálom školy.

V prípade rodičov sa zase ukázalo, že aj napriek tomu, že v ich škole pôsobí terénna pracovníčka, komunikácia so školou sa vo väčšine prípadov nezlepšila. Veľkej časti rodičov (52,4 %) tiež chýbali informácie o fungovaní vzdelávacieho systému na Slovensku. Bolo by teda vhodné zvážiť aj intenzívnejšiu spoluprácu terénnych pracovníčok s rodičmi detí z Ukrajiny.

(3) Zistenia poukazujú na to, že len podpora zo strany terénnych pracovníčok na celkové zabezpečenie kvalitného vzdelávania detí z Ukrajiny v školách podľa hodnotenia respondentiek a respondentov nestačí.

Väčšina zamestnancov a zamestnankýň škôl nezaznamenala, že by terénne pracovníčky pozitívne ovplyvnili vzdelávacie výsledky detí z Ukrajiny, ich úroveň ovládania slovenčiny či školskú dochádzku.

Okrem toho značná časť zamestnancov a zamestnankýň škôl (68,5 %) ako aj rodičov (66,9 %) uviedla, že deti by potrebovali najmä intenzívne kurzy slovenského jazyka. Podľa respondentiek a respondentov by tiež bola potrebná podpora vo forme doučovania (68,5 % zamestnankýň a zamestnancov škôl), ďalšia psychologická podpora (42,1 % zamestnancov a zamestnankýň škôl a 31,7 % rodičov) či asistencia počas vyučovania (38,1 % zamestnankýň a zamestnancov škôl a 16,6 % rodičov).

Vo všeobecnosti možno zhrnúť, že z hodnotenia a názorov detí z Ukrajiny, ich rodičov, ako aj zamestnancov a zamestnankýň škôl vyplýva, že regionálne terénne pracovníčky sú v rámci školských komunit vítaným a oceňovaným opatrením. Na zefektívnenie fungovania tímu terénnych pracovníčok by bolo vhodné upraviť ich spôsob komunikácie s personálom škôl aj s rodičmi detí z Ukrajiny.

Terénne pracovníčky by napríklad mohli pre zamestnankyne a zamestnancov škôl pravidelne organizovať informačné stretnutia, prípadne by túto organizáciu mohli prevziať koordinátori, ktorí v školách už dnes fungujú. Zamestnankyniam a zamestnancom školy ako aj spolužiakom detí z Ukrajiny by tiež bolo vhodné detailnejšie vysvetliť predpokladané pozitívne prínosy opatrenia, keďže nezanedbateľná časť z nich mala napríklad výhrady voči tomu, že deti odchádzajú z vyučovacích hodín.

Pre rodičov by zase bolo vhodné organizovať stretnutia, v rámci ktorých by sa mohli dozvedieť viac o témach, ktoré ich zaujímajú. Podľa dotazníkového zisťovania majú rodičia záujem napríklad o tému fungovania vzdelávacieho systému a škôl na Slovensku.

Literatúra

Cerna, L. 2019. *Refugee education: Integration models and practices in OECD countries*. Paris: OECD Publishing. Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/a3251a00-en>

Fazel, M., Betancourt, T. S. 2018. Preventive mental health interventions for refugee children and adolescents in highincome settings. In *The Lancet Child & Adolescent Health*. 2 (2). pp. 121-132. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352464217301475#bib27>

Felder-Puig, R., Maier, G., Teutsch, F. 2016. *Evaluationsbericht: Mobile Interkulturelle Teams für österreichische Schulen*. Wien: Institut für Gesundheitsförderung Prävention GmbH. Dostupné na: https://www.schulpsychologie.at/fileadmin/user_upload/MIT-Evaluationsbericht.pdf

Inklucentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania. 2023. *Regionálni terénni pracovníci (RTP)*. Dostupné na: <https://inklucentrum.sk/wp-content/uploads/2023/04/RTP-psychosoc-podpora-deti-z-UA-v-ZS.pdf>

Iversen, V. C., Sveaass, N., Morken, G. 2014. The role of trauma and psychological distress on motivation for foreign language acquisition among refugees. In *International Journal of Culture and Mental Health*, 7:1, pp. 59-67.

McBride, M. 2018. *Refugee Children's Education: A Review of the Literature*. Dostupné na: <https://whatworksscotland.ac.uk/wp-content/uploads/2018/06/WWSEduRefugeesLitReview-1.pdf>

MV SR, 2023. *Štatistický prehľad celkového počtu platných tolerovaných pobytov cudzincov na území SR s účelom dočasné útočisko v členení podľa jednotlivých okresov, veku a pohlavia*. Stav k dátumu 15.10.2023. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>

OECD, 2019a. *TALIS 2018 Results (Volume I). Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*. Paris: OECD Publishing. Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/education/talis-2018-results-volume-i_1d0bc92a-en

OECD. 2019b. *The Road to Integration: Education and Migration, OECD Reviews of Migrant Education*. Paris: OECD Publishing. Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/d8ceec5d-en>

Ostertágová, Faragulová, Rehúš, 2023. *Začleňovanie žiačok a žiakov z Ukrajiny do vzdelávania: Kvalitatívna sonda z deviatich bratislavských škôl*. Bratislava: Centrum vzdelávacích analýz. Dostupné na: <https://www.vzdelavacieanalyzy.sk/zaclenovanie-ziacok-a-ziakov-z-ukrajiny-do-vzdelavania-kvalitativna-sonda-z-deviatich-bratislavskych-skol/>

Ostertágová, Rehúš, 2022a. *Začleňovanie detí z Ukrajiny do vzdelávania: Hlavné problémy a odporúčania*. Bratislava: Centrum vzdelávacích analýz. Dostupné na: https://www.vzdelavacieanalyzy.sk/wp-content/uploads/2022/07/Vzdelavanie-deti-z-Ukrajiny-hlavne-zistenia-a-odporucania_CVA.pdf

Ostertágová, Rehúš, 2022b. *Začleňovanie detí z Ukrajiny do vzdelávania v Bratislave: Analýza súčasnej situácie a prehľad politik*. Bratislava: Centrum vzdelávacích analýz. Dostupné na: https://www.vzdelavacieanalyzy.sk/wp-content/uploads/2022/07/Vzdelavanie-deti-z-Ukrajiny-v-BA_CVA_publikacia.pdf

Ostertágová, Rehúš, 2023. *Stav vzdelávania žiakov - odídencov z Ukrajiny: Záverečná správa*. Bratislava: Štátna školská inšpekcia. Dostupné na: https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2023/08/vzdelavanie_ziakov_odidencov_z_Ukrajiny_2_cast.pdf

Pastoor, L. de W. 2015. The mediational role of schools in supporting psychosocial transitions among unaccompanied young refugees upon resettlement in Norway. In *International Journal of Educational Development*, 41, pp. 245-254.

Rehúš, Ostertágová, 2023. *Stav vzdelávania žiakov - odídenčov z Ukrajiny: Priebežná správa*. Bratislava: Štátna školská inšpekcia. Dostupné na: https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2023/08/vzdelavanie_ziakov_odidencov_z_Ukrajiny_2_cast.pdf

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/33/EÚ z 26. júna 2013, ktorou sa stanovujú normy pre prijímanie žiadateľov o medzinárodnú ochranu (prepracované znenie). Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0033>

ŠŠI, 2020. *Správa o stave vzdelávania cudzincov v základnej škole v SR v školskom roku 2019/2020*. Dostupné na: https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2020/12/123_TI_Vzde_ziakov_cudz_ZS.pdf